

ปัญหาและแนวทางอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง

ชุมชนเมืองลำปางมีเอกลักษณ์เฉพาะในการตั้งชุมชนของตนเอง ที่พื้นที่ของชุมชนเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ที่มีความต่อเนื่องกันระหว่างย่านต่อย่าน ชุมชนใหม่และชุมชนเก่า แม้ว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม ในแต่ละย่านจะมีมากน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละย่านก็ตาม แต่สิ่งเหล่านั้นชุมชนยังคงใช้สอยอยู่ในวิถีชีวิตปัจจุบัน ซึ่งคุณค่าที่แท้จริงของการวิวัฒนาการของชุมชนเมืองลำปาง คือ การที่หลักฐานของช่วงเวลาต่างๆ ยังคงมีการใช้งานร่วมอยู่ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน

การที่วิถีชีวิตของคนในชุมชน ยังคงมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องอยู่กับหลักฐานที่มีคุณค่าของชุมชน ทำให้คุณค่าเหล่านั้นถูกคุกคามที่ละเล็กละน้อยตามกระแสการเปลี่ยนแปลงและกระบวนการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ

สภาพปัญหาและสาเหตุของการสูญเสียคุณค่าและเอกลักษณ์ชุมชนเมืองลำปาง

1 ปัญหาด้านกายภาพและภูมิทัศน์ชุมชนเมืองลำปาง

1.1 ปัญหาจากการใช้ที่ดิน

ลักษณะการใช้ที่ดินในปัจจุบันของชุมชน บริเวณที่ใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม จะอยู่ในส่วนกลางของเขตเทศบาล โดยเฉพาะถนนสายหลักสามสายคือ ถนนทิพย์ช้าง ถนนรอบเวียง และถนนบุญวาทย์ ใช้ที่ดินเพื่อการพาณิชย์อย่างชัดเจนแต่ปะปนอยู่กับที่อยู่อาศัยหนาแน่นถึงหนาแน่นมาก ปะปนอยู่กับสถานที่ราชการ ซึ่งมีที่โล่งว่างกระจายแทรกอยู่ในพื้นที่

ส่วนที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมค่อนข้างหนาแน่นอีกบริเวณคือบริเวณย่านสบตุ๋ย และริมถนนประสานไมตรี ซึ่งเป็นย่านการค้าส่งทางรถไฟ ใช้ที่ดินปะปนกันระหว่างอาคารเพื่อการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ อาคารพาณิชย์ และอาคารที่พักอาศัยปานกลาง พื้นที่ส่วนใหญ่ค่อนข้างเป็นที่โล่งว่างและบางจุดเป็นที่ลุ่มต่ำ น้ำท่วมขัง ทำให้ความหนาแน่นเกาะกลุ่มกันแยกออกมา

จากย่านศูนย์กลางเมืองอย่างเห็นได้ชัด มีบ้านพักอาศัยกระจายตัวอยู่ระหว่างย่านทั้งสองเบาบาง การใช้ที่ดินค่อนข้างขยายลงทางใต้มากขึ้น เนื่องมาจากการขยายถนนสายเลี่ยงเมืองเป็นถนนความกว้าง 6 ช่องทาง อาคารพาณิชย์และที่พักอาศัยเริ่มเกาะกลุ่มตามแนวถนนที่ขยายออก และแนวขยายตัวของชุมชนอีกแนวคือ ถนนจามเทวี ไปยังสวนสาธารณะหนองกระทิงและอ. ห้างฉัตร การใช้ที่ดินส่วนใหญ่เป็นที่พักอาศัยปานกลางและมักจะเป็นโครงการบ้านจัดสรร

การใช้ที่ดินบริเวณฝั่งเมืองเก่าบริเวณตำบลเวียงเหนือ ยังคงเป็นที่พักอาศัยเบาบางถึงหนาแน่นมาก มีกลุ่มอาคารพาณิชย์อยู่ในแนวถนนรัชฎาและบริเวณใกล้เคียง เพราะเป็นถนนสายเชื่อมต่อกับฝั่งเมืองใหม่ซึ่งเป็นย่านพาณิชย์กรรมคือ บริเวณตำบลสวนดอก ทำให้การใช้ที่ดินบนฝั่งเมืองเก่ายังคงเป็นที่พักอาศัย ที่มีอาคารและบ้านเรือนที่เป็นลักษณะดั้งเดิมอยู่ค่อนข้างมาก ในบริเวณฝั่งตะวันตกของถนนประจักษ์มีการสร้างชุมชนใหม่ขึ้นหลายชุมชนบนแนวคันดิน ทำให้เกิดการรุกร้ำพื้นที่คูน้ำ คันดิน รวมทั้งโบราณสถานที่ยังหลงเหลืออยู่ ในบางช่วงบริเวณคูน้ำคันดินจากการพยายามปรับหน้าดินเพื่อการสร้างที่พักอาศัยและทำการเกษตรกรรม

พื้นที่โล่งว่างของชุมชนจะอยู่ริมแม่น้ำวัง โดยเฉพาะฝั่งเมืองเก่าบริเวณวัดพระแก้วดอนเต้า เป็นที่โล่งว่างต่างระดับกับที่โล่งว่างฝั่งเมืองใหม่ที่ค่อนข้างกว้าง สามารถเห็นแนวคดอูเขางามได้อย่างชัดเจน แต่พื้นที่ค่อนข้างรกทึบเพราะไม่ได้รับการพัฒนาในด้านสิ่งแวดล้อมริมฝั่งแม่น้ำเท่าที่ควร

นอกจากนี้ยังมีที่โล่งว่างเป็นช่วงๆตลอดแนวแม่น้ำที่ไหลผ่านเมือง มีเพียงที่โล่งริมแม่น้ำช่วงเขื่อนยางที่สามารถใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจได้ ลักษณะของพื้นที่โล่งจะอยู่ตอนในของพื้นที่ที่ถนนสายใหญ่ตัดผ่าน เพราะการตั้งชุมชนในระยะหลังจะเกาะตามแนวถนน แต่ชุมชนเมืองลำปางยังคงเป็นชุมชนพักอาศัยเบาบางถึงหนาแน่นมาก

ที่โล่งว่างเพื่อการสัญจรโดยเฉพาะคือ สวนสาธารณะหนองกระทิง ซึ่งแยกห่างออกไปจากย่านชุมชนพักอาศัย ส่วนภายในชุมชนมีเพียงสวนสาธารณะเทศบาล บริเวณด้านข้างที่ทำการเทศบาลค่อนข้างเล็กเพราะสร้างขึ้นบนพื้นที่ที่เคยเป็นคูเมืองและแนวกำแพงเมือง

ลักษณะอาคาร ที่ปรากฏควบคู่กับการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ ของชุมชนเมืองลำปาง จะเป็นอาคารตึกกลางเก่ากลางใหม่ในบริเวณที่มีการค้า คือ บริเวณย่านศูนย์กลางเมืองและย่านสถานีรถไฟ แต่อาคารและสถาปัตยกรรมในเมืองลำปางยังไม่สูงมากนัก เพราะการใช้ที่ดินยังมีเบาบางชุมชนไม่มีความจำเป็นที่จะต้องขยายขึ้นในแนวตั้ง แต่จะพบอาคารสูงเกิน 4 ชั้นในบริเวณถนนสายเลี่ยงเมืองค่อนข้างมาก เพราะเป็นอาคารที่สร้างขึ้นใหม่ในระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา และส่วนใหญ่จะเป็นอาคารของโรงแรม และโรงพยาบาลเป็นส่วนใหญ่ แต่ในเขตใจ

กลางเทศบาลยังคงเป็นอาคารรุ่นเก่า และมีอาคารไม้ทั้งอาคารพักอาศัยกิ่งพาณิชย์ บ้านกึ่งร้านค้า บ้านพักอาศัยซึ่งเป็นบ้านเดี่ยวแทรกอยู่ในกลุ่มอาคารเหล่านั้น ซึ่งบ้านเรือนหรืออาคารไม้ที่พบส่วนใหญ่ค่อนข้างจะเป็นแบบพื้นเมือง และมีกลุ่มอาคารซึ่งอยู่ในบริเวณวัดกระจายอยู่

ส่วนอาคารและสถาปัตยกรรมในฝั่งเมืองเก่า ยังคงเป็นบ้านพักอาศัยสร้างด้วยไม้เป็นส่วนใหญ่ และมีความสูงของบ้านพักอาศัยโดยเฉลี่ยแล้วจะสูงเพียง 2 ชั้น ลักษณะสถาปัตยกรรมผสมผสานกันไประหว่างบ้านแบบพื้นเมืองของชาวลำปางและบ้านสมัยใหม่ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนพักอาศัยบนฝั่งเมืองเก่า เพราะพื้นที่ยังคงมีบรรยากาศที่ร่มรื่นจากพืชพันธุ์ไม้ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก

อาคารและสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นใหม่ เพื่อประโยชน์ในทางพาณิชย์เป็นหลัก รวมไปถึงการสร้างสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของชุมชน ทำให้มีการสร้างสิ่งก่อสร้างอาคาร และองค์ประกอบของถนนและชุมชนขึ้นใหม่ เช่น เสาไฟฟ้า ตู้ไปรษณีย์ ป้ายบอกทาง ป้ายร้านค้า ป้ายโฆษณา เป็นต้น รวมไปถึงโครงการคมนาคมและเส้นทางสัญจรภายในชุมชน ชุมชนเมืองลำปางมีเอกลักษณ์ของการจราจรที่สำคัญ คือ รถม้า ทำให้การใช้เส้นทางสัญจรภายในชุมชนค่อนข้างลำบาก อีกทั้ง ถนนหลายสายภายในชุมชนค่อนข้างแคบ และการจราจรค่อนข้างแออัดอยู่บนถนนสายหลักของชุมชนคือ ถนนทิพย์ช้าง ถนนรอบเวียง ถนนบุญวาทย์ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่ภายในย่านศูนย์กลางชุมชนมีการใช้ที่ดินหลากหลายประเภทปะปนกัน ทำให้องค์ประกอบต่างๆบดบังกันเองจนเกิดเป็นมลทัศน (Visual Pollution) ขึ้นในหลายบริเวณ

1.2 ปัญหาและสาเหตุจากการใช้ที่ดินที่มีผลกระทบต่อเอกลักษณ์ของชุมชน

ปัญหาและสาเหตุ	ผลกระทบ
<p>1. การใช้ที่ดินปะปนกันหลากหลายประเภท กิจกรรมต่างๆ จึงพลุกพล่านอยู่ในย่านกลางเมือง</p> <p><u>สาเหตุ</u> - ชุมชนมีการตั้งถิ่นฐาน และใช้งานในพื้นที่มาอย่างต่อเนื่องจึงเกิดการใช้ที่ดินที่ขาดความชัดเจน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การควบคุมการใช้ที่ดินไม่ชัดเจนและไม่มีผลในเชิงปฏิบัติเท่าที่ควร - หน่วยงานราชการสำคัญกระจุกตัวอยู่ในย่านที่แวดล้อมไปด้วยตลาดสด และร้านขายของที่ระลึก คือ ย่านศาลากลางในบริเวณที่ถนนสายหลักทั้งสามสายบรรจบกัน และ บริเวณถนนฉัตรไชย หัวแยกหอนาฬิกา ซึ่งเป็นที่ทำการเทศบาลอยู่ในจุดที่การจราจรคับคั่ง - การขยายตัวของชุมชน แผลออกไปทุกทิศทางยากต่อการกระจายสาธารณูปโภคและ สาธารณูปการได้ทั่วถึง ชุมชนที่ขยายออกไปยังคงพึ่งพาย่านกลาง - ตลาดสดขนาดใหญ่ กระจุกตัวอยู่ในย่านไม่ได้กระจายออกไปให้บริการชุมชนรอบนอก 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เกิดความขัดแย้งในพื้นที่ ลักษณะเฉพาะของพื้นที่เริ่มเลือน ย่านศูนย์ราชการมีสภาพแวดล้อมที่ทำให้ความสงบลดลง บริเวณถนนตลาดจีนเริ่มทรุดโทรมมีอาคารที่แตกต่างแทรกเข้ามาในพื้นที่มากยิ่งขึ้น 2. ย่านชุมชนเก่าเกิดมลภาวะจากโรงฆ่าสัตว์ของเทศบาลทั้งกลิ่น น้ำเสีย และเชื้อโรค
<p>2. การรุกล้ำที่ดินสาธารณะและที่ดินโบราณสถาน</p> <p><u>สาเหตุ</u> - ความต้องการใช้ที่ดิน เพื่อการค้าและการขยายตัวของชุมชนบริเวณคูเมืองสมัยเขลางค์นคร เกิดชุมชนใหม่ที่สร้างทับคันดิน และถม</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. โครงสร้างของผัง เมืองรูปหอยสังข์ถูกทำลาย เห็นร่องรอยของผัง เมืองชัดเจนน้อยลง 2. เกิดความไม่ชัดเจนของขอบเขตย่านที่

ปัญหาและสาเหตุ	ผลกระทบ
<p>คูเมืองเพื่อขยายแนวเขตที่ดิน</p> <ul style="list-style-type: none"> - คูเมืองตอนใน ด้านใต้ของวัดพระแก้วดอนเต้าซึ่งดินชั้นเลนลง ชาวบ้านจึงใช้เป็นที่เพื่อปลูกพืชผักสวนครัว เมื่อระยะเวลาผ่านไปได้เข้าครอบครองบักเซต - ชุมชนทั้งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่เดิมและเข้ามาตั้งชุมชนใหม่ ไม่ทราบถึงพื้นที่ที่เป็นที่ดินสาธารณะหรือที่ดินโบราณสถาน - บริเวณวัดเป็นที่โล่งว่าง ถูกตัดแปลงใช้เป็นสถานที่จอดรถประจำทางและร้านค้า เช่น บริเวณวัดเมืองสาสน์ - นโยบายของราชการกับการส่งเสริมการค้าและการท่องเที่ยว ถมคูเมืองในสมัยรัตนโกสินทร์บริเวณถนนรอบเวียงเพื่อสร้างอาคารสำหรับจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง และปรับแนวถนนรอบเวียง ซึ่งเป็นกำแพงเมืองเก่าให้กว้างขึ้นเพื่อรองรับการจราจร - ไม่มีการส่งเสริมให้มีการปรับปรุงใช้ที่ว่างริมแม่น้ำให้เกิดประโยชน์ จึงมีการสร้างอาคารรुकล้ำพื้นที่ 	<p>มีเอกลักษณ์</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. โบราณสถานที่มีคุณค่า เริ่มเสื่อมสลายจากการบุกรุก เจดีย์วัดอุโมงค์ถูกรุกถึงฐานเจดีย์ เศษอิฐแนวกำแพงในสมัยล้านนาถูกทำลาย 4. ศาสนสถานรุกรุงรังและไม่มีความเป็นระเบียบภายในบริเวณ ภาพลักษณ์ของศาสนสถานแสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป 5. เกิดชุมชนแออัดในพื้นที่ที่มีคุณค่าทางโบราณคดี คือ ชุมชนแออัดบ้านสันคือ บนหอค้อมือก
<p>3. ปัญหาการจราจรและโครงข่ายคมนาคม</p> <p>สาเหตุ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ถนนแคบและขนาดไม่สม่ำเสมอ การจราจรคับคั่งอยู่บริเวณถนนสายหลัก - ขาดพื้นที่จอดรถในย่านศูนย์กลาง ทำให้ถนน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. พาหนะซึ่งเป็นเอกลักษณ์การสัญจรของชุมชน คือ รถม้า เสี่ยงกับอุบัติเหตุสูง เป็นเหตุหนึ่ง ที่ปริมาณรถม้าลดจำนวนลงมาก

ปัญหาและสาเหตุ	ผลกระทบ
<p>บางสายถูกใช้เป็นที่จอดรถทั้งรถส่วนตัวและรถประจำทาง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ความสับสนจากการจราจร ที่มีประเภทยานพาหนะหลายประเภทที่มีความแตกต่างในระดับความเร็วค่อนข้างสูง คือ รถม้า รถมอเตอร์ รถยนต์ - การเชื่อมพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำ อาศัยสะพานรัชฎาภิเศกเป็นหลัก - การจราจรคับคั่งและติดขัด ในช่วงโมงเร่งด่วนในย่านศูนย์กลางเมืองซึ่งเป็นแหล่งงานและแหล่งการศึกษา - ถนนบางสายสร้างประชิดอาคาร - โครงข่ายถนนเข้าสู่พื้นที่ต่างๆในชุมชนยังไม่ทั่วถึง 	<ol style="list-style-type: none"> 2. อาคาร โบราณสถาน และวัดถูกบดบังด้วยรถยนต์ที่จอดสองข้างถนน และพื้นที่ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว 3. แรงสั่นสะเทือนจากยานพาหนะบนถนนป่าไม้ ทำลายโครงสร้างและลวดลายปูนปั้นหุ้มโขงกุเจ้ายาสุดตา 4. แนวคูน้ำ คันดินเมืองเก่า หนองน้ำกลางเวียงหลังวัดปงสนุกไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง บางช่วงคันดินเขินเองตามธรรมชาติ

1.3 ปัญหาทางภูมิทัศน์และการรับรู้ทางทัศนียภาพของชุมชน

องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่สร้างเอกลักษณ์ให้กับชุมชนเมืองลำปางมีผลกระทบโดยตรงมาจากการใช้ที่ดินในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดภูมิทัศน์ใหม่ที่รบกวนและทำลายภูมิทัศน์เดิม

1.3.1 ปัญหาและสาเหตุทางภูมิทัศน์ที่มีผลกระทบต่อเอกลักษณ์ของชุมชน

ปัญหาและสาเหตุ	ผลกระทบ
<p>ย่านและจุดรวมกิจกรรม (District & Node)</p> <p>1. ความสับสนและการขัดแย้งกันเองระหว่างย่านต่อ ย่าน ขอบเขตของย่านถูกสลายลง</p> <p>สาเหตุ - จุดรวมกิจกรรมขนาดใหญ่ และมีผู้คนพลุก พล่านของชุมชนรายล้อมอยู่กับส่วนราชการ ทั้งร้านค้า ตลาดสด ที่พักรถม้า</p> <ul style="list-style-type: none"> - บริเวณที่มีกิจกรรมหลากหลาย สร้างความ ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และเกิดสภาวะ เสื่อมโทรมกับพื้นที่ต่อเนื่อง ไม่มีระบบบำ บัดน้ำเสีย และการจัดการเรื่องขยะ และ สิ่งปฏิกูลที่ตีพ้อ - การตั้งถิ่นฐานใหม่เข้ามาสร้างสิ่งก่อสร้าง ต่างไปจากสิ่งก่อสร้างเดิม และสร้างมล ภาวะให้กับย่านเก่า - ย่านที่มีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมอย่าง ย่านตลาดจีนแปลกปลอมอยู่ในย่านพาณิชย์ กรรมของชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. แนวเส้นขอบฟ้าของย่านเปลี่ยนแปลง 2. เกิดมลทัศนโดยรอบส่วนราชการ 3. ขาดความต่อเนื่องระหว่างย่านต่อย่าน 4. เกิดบรรยากาศที่ไม่เหมาะสมกับย่าน
<p>ที่ว่าง (Open space)</p> <p>1. ที่ว่างริมสองฝั่งแม่น้ำเป็นที่รกร้างสลับกับการรुकกล้า ที่ดินของอาคาร</p> <p>สาเหตุ - ขาดการควบคุมการใช้ที่ดินและขาดการส่งเสริม ปรับปรุงการใช้ที่ว่างโล่งริมฝั่งแม่น้ำ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. คุณภาพของน้ำในแม่น้ำวังด้อยลง จาก การระบายของโสโครก ของชุมชนที่รุก กล้าที่ว่างริมน้ำ ทศนียภาพของแม่น้ำถูก ทำลาย

ปัญหาและสาเหตุ	ผลกระทบ
<p>2. พื้นที่ว่างเพื่อสันตากการและสวนสาธารณะไม่เพียงพอบริการคนในชุมชน</p> <p><u>สาเหตุ</u> - ที่ว่างโล่งที่กระจายอยู่ทั่วไปในชุมชนไม่ได้รับการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้ประโยชน์ โดยเฉพาะที่รกร้างริมฝั่งแม่น้ำ</p> <ul style="list-style-type: none"> - สวนสาธารณะของเทศบาลคับแคบ และอยู่ในย่านที่เป็นเสี่ยงต่ออันตรายจากอุบัติเหตุ - พื้นที่ที่คนนิยมไปพักผ่อน ได้รับการเอาใจใส่จากหน่วยงานราชการน้อย ขาดการส่งเสริมกิจกรรม คือ ที่ว่างบนถนนทวิชัย 	<p>2. ที่โล่งว่าง ไม่ได้สร้างความต่อเนื่องให้กับองค์ประกอบทางภูมิทัศน์อื่นๆ แต่บางช่วงกลับเป็นมลทัศน์ต่อสถาปัตยกรรม เช่น ที่โล่งว่างเชิงสะพานกิตติขจรเป็นแหล่งทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูล</p> <p>3. กลุ่มของที่ว่างที่กระจายอยู่ตามถนนสายต่างๆไม่สามารถเชื่อมมุมมองของย่านที่แตกต่างกันให้กลมกลืนกันได้แต่ความรกร้างของที่ว่างหยุดความรู้สึกต่อเนื่องนั้น</p>
<p><u>ที่หมายตา (Landmark)</u></p> <p>1. ที่หมายตาไม่มีมุมมองและขาดความต่อเนื่องทางทัศนียภาพ</p> <p><u>สาเหตุ</u> - สิ่งก่อสร้างอื่นในบริเวณใกล้เคียง ขัดกับที่หมายตา วงเวียนเกือบม้วนด้านหน้าอาคารสถานีรถไฟไม่สร้างความต่อเนื่องทางทัศนียภาพกับอาคารที่อยู่ด้านหลัง</p> <ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ว่างโล่งริมแม่น้ำรกร้าง ไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างสมควรปิดมุมมองสะพานรัชฎา - ที่หมายตาส่วนใหญ่เป็นที่หมายตาระยะใกล้ (Local Landmark) มุมมองโดยรอบขาดการปรับปรุงและถูกปิดบังด้วยอาคารที่ทรุดโทรม(ห่ออะม็อก) ต้นไม้ วัชพืช(ประตุม้า) ป้ายสาธารณูปโภค ป้ายโฆษณา (หอนาฬิกา) 	<p>1. การจดจำทางจินตภาพต่อจุดตั้ง เกิดไม่มีความชัดเจนเพียงพอ</p> <p>2. ที่หมายตาสูญเสียการส่งเสริมให้เกิดเอกลักษณ์ของชุมชนในทัศนียภาพรวม</p>

ปัญหาและสาเหตุ	ผลกระทบ
<p>เส้นทางสัญจร (Paths)</p> <p>1. การจราจรภายในชุมชนค่อนข้างคับคั่งและคับคั่ง</p> <p><u>สาเหตุ</u> - มีเส้นทางสายหลักที่ใช้งานภายในชุมชนไม่มาก</p> <ul style="list-style-type: none"> - สะพานเชื่อมสองฝั่งไม่เพียงพอ การสัญจรและการจราจร กระจุกอยู่ที่สะพานรัชฎาภิเศก - ประเภทของยวดยานที่วิ่งในชุมชน มีความแตกต่างในด้านความเร็วคือรถม้า รถสามล้อ รถยนต์ ฯ - สัญญาณจราจร ป้ายจราจร และระบบการจราจรภายในชุมชนขาดความชัดเจน - ใช้ทางเท้า ถนนเป็นที่ประกอบการค้า 	<p>1. เส้นทางรถม้า ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนได้รับผลกระทบ ไม่สามารถให้บริการได้อย่างเต็มที่</p> <p>2. สะพานรัชฎาภิเศกมีปริมาณการจราจรที่สูงเกินสร้างความเสื่อมโทรมและทำให้สูญเสียมุมมองที่ดี</p> <p>3. ร้านค้าและยวดยาน ที่อาศัยจอดในบริเวณวัด บดบังและสร้างมลพิษกับวัด</p>
<p>2. เส้นทางสัญจรภายในย่านศูนย์กลางกับพื้นที่รอบนอกขาดความต่อเนื่อง</p> <p><u>สาเหตุ</u> - ขนาดของถนนไม่สม่ำเสมอ ทั้งความกว้าง วัสดุพื้นผิว องค์ประกอบถนน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ถนนขอยที่เชื่อมระหว่าง ถนนสายประธานภายในเมืองกับถนนสายเลี้ยวเมืองทั้งสองฝั่งแม่น้ำมีไม่เพียงพอ 	<p>1. บริเวณเมืองเก่ากำแพงเมืองไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง คูน้ำ คันดิน ฝั่งรอบนอกถูกรุกล้ำและทำลาย</p>
<p>3. โครงข่ายเส้นทางสัญจรไม่ชัดเจนและขาดการสัญจรทางเท้าภายในชุมชน</p> <p><u>สาเหตุ</u> - ทิศทางหรือจุดนำสายตาเพื่อบอกเส้นทางที่เข้า-ออกเมืองไม่เพียงพอ</p>	<p>1. ย่านที่มีเอกลักษณ์ไม่ได้รับใช้ชุมชนเพราะปราศจากการอยู่ร่วมในแนวราบระหว่างคนในชุมชนกับย่าน</p>

ปัญหาและสาเหตุ	ผลกระทบ
<ul style="list-style-type: none"> - เส้นทางที่อยู่ในย่านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ย่านคือ ย่านชุมชนเก่า ย่านตลาดจีน ย่านสถานีรถไฟ องค์ประกอบของเส้นทางและถนนไม่ช่วยส่งเสริมเอกลักษณ์นั้น - เส้นทางเพื่อการท่องเที่ยวภายในชุมชนขาดความชัดเจน เส้นทางรถม้าซ้อนทับอยู่กับเส้นทางสัญจรเพื่อการค้า - ถนนสายสำคัญหลายสายขาดทางเท้า 	

<p>สถาปัตยกรรม (Building, Architecture)</p> <p>1. สิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรมสร้างขึ้นใหม่แทรกปะปนอยู่ในกลุ่มอาคารเดิม</p> <p>สาเหตุ - เกิดอาคารใหม่แทนอาคารเก่าที่หมดสภาพลง โดยเฉพาะย่านการค้าสถานีรถไฟและย่านตลาดจีน</p> <p>- ขาดการกำหนดลักษณะอาคาร และสิ่งก่อสร้างที่เหมาะสมกับย่าน</p>	<p>1. สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางโบราณคดีเสื่อมค่า และถูกทำลายด้วยการเริ่มเปลี่ยนสภาพ</p> <p>2. ความต่อเนื่อง ของสถาปัตยกรรมสูญเสียไป</p>
<p>2. ความสำคัญของสถาปัตยกรรม และโบราณสถาน มีคุณค่าต่อชุมชนในเชิงเศรษฐกิจลดลง</p> <p>สาเหตุ - การเติบโตทางเศรษฐกิจ พัฒนาศูนย์กลางรองรับการค้า สถาปัตยกรรมเก่าไม่เอื้อต่อกิจกรรมและการใช้งานในทางพาณิชย์</p> <p>- ความต้องการใช้ที่ดิน เพื่อประโยชน์ทางการพาณิชย์จำเป็นต้องรื้อถอนกำแพง สิ่ง</p>	<p>1. สถาปัตยกรรม โบราณสถานและพื้นที่ต่อเนื่องถูกทำลายหรือถูกคุกคามทางทัศนียภาพของ เส้นขอบฟ้าอาคารที่เกิดขึ้นใหม่</p>

ปัญหาและสาเหตุ	ผลกระทบ
<p>ก่อสร้างเก่าที่เกิดขบวนการสัญจร ขัดขวางการพัฒนา</p>	
<p>3. <u>สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเปลี่ยนแปลงสภาพหลังการบูรณะ</u> <u>สาเหตุ</u> - ขาดความเข้าใจ ในองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมประเภทนั้นๆ วัดพม่าเมื่อได้รับการบูรณะซ่อมแซม จะเปลี่ยนวัสดุ และสีที่ร่วมสมัย เช่น วัสดุสีรองเมือง</p> <p>- ความสับสน การเข้าใจผิด และ ความไม่เข้าใจ ในความเป็นมาของสถาปัตยกรรม เช่น ประตุม้าคือประตูม้าสำหรับนำศพออกนอกเมือง</p> <p>- เน้นปรับปรุง เพื่อผลทางการท่องเที่ยว ด้านเดียว ไม่คำนึงถึงความเป็นมาในทางประวัติศาสตร์ของสถาปัตยกรรม</p>	<p>1. เกิดสถาปัตยกรรมที่มีผิดรูปแบบและขัดต่อทัศนียภาพ รูปปั้นม้าและศาลบนกำแพงเมืองขัดต่อสภาพแวดล้อมทั้งลักษณะ รูปทรงและวัสดุ</p> <p>2. คุณค่าที่ปรากฏในฝีมือช่างและงานศิลปะระดับประดา และ บรรยากาตดั้งเดิมของการเป็นวัดพม่าสูญหายไป</p>
<p><u>องค์ประกอบถนนและสาธารณูปโภค (Detailing)</u></p> <p>1. <u>มลทัศน์ (Visual Pollution)</u> <u>สาเหตุ</u> - การติดตั้งสาธารณูปโภคไม่เหมาะสมกับชุมชนและย่านทั้งลักษณะ รูปทรง รูปแบบ ขนาดเสาไฟฟ้า สายไฟฟ้าบดบังโบราณสถาน กีดขวางการจราจร</p> <p>- การติดตั้งป้ายต่างๆทั้งป้ายโฆษณาป้ายร้านค้า ป้ายประชาสัมพันธ์ ไม่มีระเบียบขนาดตำแหน่งไม่เหมาะสม</p> <p>- ป้ายบอกทาง ป้ายถนนมีมากเกินไปในบางจุด</p>	<p>1. โบราณสถาน สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าถูกบดบังมอมอง</p> <p>2. สถาปัตยกรรมถูกคุกคาม และรุกรานทำลายให้เสื่อมสลายทางอ้อม</p> <p>3. ความสว่างามของสถานที่เสื่อมลงโดยเฉพาะย่านหน่วยงานราชการ และ โบราณสถานที่มีคุณค่า เช่น ศาลหลักเมือง</p> <p>4. เกิดความไม่ชัดเจน ในเอกลักษณ์ของย่านและสูญเสียภาพลักษณ์</p>

ปัญหาและสาเหตุ	ผลกระทบ
<ul style="list-style-type: none"> - เครื่องตกแต่งถนน(streetfurniture) ไม่มีความกลมกลืนกับย่านและบรรยากาศ - การขยายสาธารณูปโภคประเภทประปา ไฟฟ้าโทรศัพท์ สร้างความชำรุดทรุดโทรมให้กับถนน ผิวการจราจร 	<p>5. ย่านประวัติศาสตร์ ย่านเมืองเก่าเสียเอกลักษณ์จากสิ่งแปลกปลอม ที่ไม่ช่วยทำให้เกิดความกลมกลืนกับสภาพของเมือง</p>
<p>2. ถนนขาดความร่มรื่นและพืชพันธุ์ไม้ไม่มีความเหมาะสมกับย่านและชุมชน</p> <p><u>สาเหตุ</u> - การขยายถนนขึ้นไม่ได้สร้างทางเท้าและปลูกต้นไม้เพื่อให้ร่มเงา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ใช้พืชพันธุ์ไม้ที่ไม่เหมาะสมกับการใช้งานกับสภาพชุมชน เช่น ใช้ต้นปาล์มในย่านพาณิชยกรรม - ขาดการกำหนดหรือส่งเสริมพันธุ์ไม้ท้องถิ่น เสริมสร้าง เอกลักษณ์ของชุมชน 	<p>1. พืชพันธุ์ไม้ขัดต่อสภาพของชุมชนและย่าน</p>

2. ปัญหาด้านวัฒนธรรมของชุมชนเมืองลำปาง

ในด้านวัฒนธรรมของชุมชน เป็นปัญหาที่ไม่อาจจับต้องได้ในเชิงรูปธรรม ทั้งนี้ เพราะเป็นเรื่องของความรู้ ความเชื่อ ความศรัทธา ภูมิปัญญา ที่ชุมชนเมืองลำปางถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวิถีชีวิต การดำเนินกิจกรรมต่างๆ และปัญหาที่เกิดขึ้นได้กระทบภาพรวมของชุมชนในแง่จิตใจและวิถีชีวิต ดังนี้

2.1 ปัญหาด้านประวัติศาสตร์

ปัญหาที่เกิดขึ้นในเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนเมืองลำปาง ที่เห็นได้ชัดเจน ในเวลานี้ สามารถแยกสรุปเป็นประเด็น ได้ดังนี้ คือ

1. การพัฒนาและการส่งเสริมภายใต้การปกครอง ของรัฐบาลสยามประเทศจนถึงปัจจุบัน ทำให้ความต่อเนื่องในโครงสร้างทางประวัติศาสตร์ของชุมชนหยุดชะงักลง ชุมชนเมืองลำปางมีเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ในการเป็นผู้เชื่อมรอยต่อระหว่างยุคสมัยและช่วงเวลา ซึ่งการกำเนิดเกิดขึ้นของชุมชน สังคม การเมือง การปกครอง ในช่วงเวลาต่างๆของชุมชนเมือง ไม่ได้เกิดขึ้นจากพลังอำนาจผลักดันให้เป็น แต่ชุมชนได้รับอิทธิพลและรับส่วนที่มีจุดร่วมเดียวกันใน ความเชื่อ ความศรัทธา เข้ามาปรับเข้ากับชุมชนตนได้เปลี่ยนแปลงไป เพราะชุมชนอยู่ในฐานะของการเป็นผู้รับนโยบายจากส่วนกลาง และการสร้างสรรค์ภายในสังคมเป็นในแบบแผนเดียวกันกับชุมชนอื่นๆ แก่นแท้ความเป็นชุมชนเมืองลำปางดังที่เคยปรากฏในเมืองลำปางสมัยทริภุญไชย สมัยล้านนาเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เพื่อรับความเป็นสากลของชนชาติไทย

2. เอกสาร ข้อมูล ตำนาน พงศาวดาร ฯลฯ ที่จะใช้เป็นหลักฐานและสืบค้นทางประวัติศาสตร์ของชุมชน กระจุกกระจายอยู่ในเอกสารและข้อมูลชั้นทุติยภูมิของชุมชนอื่นๆ ยากที่จะนำข้อมูลมาปะติดปะต่อให้ได้ภาพและข้อมูลที่ชัดเจน

3. การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนยังมีน้อยมาก การเผยแพร่เรื่องราวความเป็นพื้นบ้านและประวัติศาสตร์ของชุมชนอยู่ในวงจำกัด คนในชุมชนรับรู้ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชนค่อนข้างน้อย อีกทั้ง หลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ของชุมชนเพื่อใช้อ้างอิงนั้นมีไม่มาก สร้างความสับสนในการศึกษา และการสร้างความเข้าใจต่อคนรุ่นใหม่ได้ยากขึ้น ความภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่นเมืองลำปางจึงน้อยลง โดยเฉพาะกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ในระยะหลังปฏิรูปการปกครองแล้วไม่มีความรู้สึกมีส่วนร่วมในความเป็นท้องถิ่นที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน

2.2 ปัญหาในวิถีชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน

ความเชื่อ ความศรัทธาระหว่างวัฒนธรรมพุทธและผีของคนในชุมชนที่สะท้อนออกมาในรูปของการทำพิธีกรรม โดยเฉพาะการพินผีเม็ง การบรรเลงเพลงมอญ และการแห่รูปหงส์ การล่องสะเปาหรือการลอยประทีปอุทิศทานทางสายน้ำ ที่ต่างจากคติการลอยกระทงของภาคกลางที่ยังหลงเหลืออยู่เฉพาะในชุมชนเมืองลำปาง คือการถ่ายทอดความเชื่อออกมาเป็นรูปธรรมที่สืบทอดมาตั้งแต่ครั้งสมัยทริภุญไชย

กิจกรรม พิธีกรรม จารีตประเพณี ที่กระทำอยู่ไม่สามารถอธิบายหรือให้เหตุผลที่สมเหตุ สมผล และทำการพิสูจน์ได้ในทางวิทยาศาสตร์หรือประวัติศาสตร์ อีกทั้ง นัยสิ่งที่แฝงอยู่ในกิจกรรมไม่อาจให้เหตุผล เพราะจะเป็นการลดความศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมนั้นลง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการละเลยการสืบทอดพิธีกรรมเหล่านี้ คุณประโยชน์ที่พิธีกรรมและจารีตประเพณีในการยึดเหนี่ยวทางจิตใจคนในชุมชนและเป็นการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุทางวัฒนธรรมนั้น เริ่มเลือนไปเช่นกัน

ลักษณะที่เกิดปัญหาขึ้นไม่แตกต่างไปจากปัญหาทางด้านประวัติศาสตร์คือ การสร้างชุมชนใหม่และการโยกย้ายถิ่นฐานของประชากรเข้ามาสู่พื้นที่ในระยะหลังประชากรขาดความสำนึกร่วมในการ เป็นท้องถิ่นเมืองสำป่าง การปฏิเสธเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและปฏิกริยาในเชิงลบจึงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเชื่อมโยงวัฒนธรรมระหว่างรุ่นต่อรุ่น เริ่มเป็นอุปสรรค อีกทั้งปัจจัยภายนอก คือ การถ่ายเทรูปแบบวัฒนธรรมประเพณีตามแบบสากลของความเป็นไทย กิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ที่เป็นสากลของวัฒนธรรมไทยที่เข้ามาพร้อมกับการพัฒนาใหม่ จึงเกิดประเพณีที่เป็นแบบแผนเดียวกันทั้งประเทศ เช่น ประเพณีการลอยกระทง และเรื่องราวของนางนพมาศเข้ามาแทนที่การล่องสะเปา ซึ่งเป็นการอุทิศทานให้กับบรรพบุรุษในเมืองสุพรรณวดี (เมืองมอญ ในสมัยทริภุชไชย) เมื่อครั้งทริภุชไชยเกิดโรคระบาดจนต้องอพยพประชากรไปอยู่ในเมืองมอญหลายปี เมื่ออพยพกลับทริภุชไชยจึงเกิดประเพณีล่องสะเปาอุทิศให้ญาติพี่น้องที่เสียชีวิตและยังมีชีวิตอยู่ในเมืองสุพรรณวดี การปลูกฝังค่านิยมให้ชุมชนในภาคกลาง มีความเหนือกว่าชุมชนอื่นมาตั้งแต่ครั้งการปฏิรูปการปกครองในมณฑลพายัพช่วงปลายรัชกาลที่ 5 มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ปลูกฝังคนในชุมชนให้ยอมรับการพัฒนาและความเจริญที่มาจากกรุงเทพฯ กล่าวคือชุมชนเกิดสำนึกยอมรับว่าการที่ชุมชนจะมีความเจริญนั้นจะต้องเจริญเหมือนกรุงเทพฯ เป็นสาเหตุหนึ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อดั้งเดิมจำเป็นต้องแอบกระทำเพราะอายต่อการ เป็นชุมชนล้าหลัง

ปัจจัยจากภายนอก ที่เข้ามามีบทบาทต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนเมืองสำป่าง ด้วยความคล้ายกันในส่วน ทำให้เกิดความหลักหลั่นขึ้นในทางปฏิบัติ ประเพณีที่บ่งบอกถึงความคิด ความเชื่อที่เป็นท้องถิ่นของชุมชนจะค่อยๆ เลือนไป เพราะชุมชนไม่มีระยะเวลา และหลักเหนี่ยวนำในการกรองและแปลงขนบธรรมเนียมที่เข้ามาใหม่ ดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา การรับจึง เป็นการรับเข้ามาแทนที่เกือบทันทีทันใด ซึ่งทำให้ความเสียดต่อการสูญหายของประเพณีดั้งเดิมสูงขึ้น.

2.3 ผลกระทบของปัญหาเชิงนามธรรมที่มีต่อเอกลักษณ์ของชุมชน

ปัญหาที่เกิดขึ้นในเชิงประวัติศาสตร์ และปัญหาในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ วิถีชีวิตของคนในชุมชน ได้เกิดผลกระทบต่อเอกลักษณ์และคุณค่าของชุมชน ดังนี้

1. เอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ของชุมชนเมืองลำปาง เปลี่ยนแปลงไป เป็นมาตรฐานเดียวกันกับชุมชนอื่นๆในประเทศ
2. ความภาคภูมิใจของคนในชุมชน ต่อความเป็นท้องถิ่นเมืองลำปาง และรู้จักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นน้อยกว่าประวัติศาสตร์ชาติไทย ทำให้เกิดการทำลายเอกสารและหลักฐานที่จะสืบค้นถึงประวัติศาสตร์ของ เมืองลำปาง โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์
3. วิถีชีวิตและการดำเนินกิจกรรมของคนในชุมชน ไม่สอดคล้องกับเอกลักษณ์ที่มีคุณค่าในเรื่องความคิด ความเชื่อของชุมชนที่มีมาแต่เดิม สร้างความสับสนในการประพฤติปฏิบัติและการสืบทอดประเพณีต่างๆ
4. ชุมชนขาดความเชื่อมั่น ที่จะรับและปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมต่างๆให้เป็นของชุมชน เพราะชุมชนอยู่ในฐานะของการถูกชี้นำ ไม่ได้รับด้วยความต้องการในจิตสำนึกร่วมของชุมชน
5. การละเลยไม่ปฏิบัติในพิธีกรรมทางความเชื่อ ทั้งการนับถือผีบรรพบุรุษ หรือ ผีอารักษ์ เป็นการทำลายสถานที่ ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม โบราณสถานทางฮ่อม เพราะคุณค่าที่มีต่อจิตใจไม่รุนแรงเท่าการศรัทธาในความเชื่อดั้งเดิม.

แนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง

ในการวางแผนทางเพื่ออนุรักษ์คุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชนเมืองลำปาง จะต้องวางอยู่บนรากฐานของความสัมพันธ์ของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ โดยที่การอนุรักษ์นั้นต้องมีแนวทางที่ก้าวไปพร้อมๆ กับการพัฒนา จึงต้องมีการวางแผนทางในการอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง ดังนี้

1. เหตุผลและเป้าหมายในการอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง

1.1 เหตุผลในการอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ที่มีผลกระทบต่อคุณค่าของชุมชน เป็นปัญหาที่กระจุกกระจายอยู่ในสภาพแวดล้อมของชุมชน และปัญหาต่างๆนั้นเกี่ยวเนื่องอยู่กับประชากร วิถีชีวิต สิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรม ชุมชน ผังชุมชน ซึ่งถือได้ว่าอยู่ในระดับที่มีความสำคัญกับองค์ประกอบส่วนอื่นในชุมชน จำเป็นที่จะต้องสร้างความแข็งแกร่งให้กับเอกลักษณ์ของชุมชน ด้วยการกำหนดตัวแทนที่มีคุณภาพสูงและมีภาพลักษณ์ที่ชัดเจนที่สุดขึ้นมาก่อน

เพื่อกำหนดแนวทางของชุมชนในอนาคตได้ชัดเจน ตัวแทนของเอกลักษณ์และคุณค่าที่จะสร้างขึ้นมาให้กับชุมชน เมื่อมีความแข็งแกร่งมากพอจะช่วยดึงคุณภาพของเอกลักษณ์และคุณค่าที่อยู่ในระดับต่ำกว่าของชุมชนให้ยกระดับขึ้น และสามารถขจัดปัญหาต่างๆได้ด้วยคุณภาพของคุณค่าและเอกลักษณ์นั้นๆ เพราะในการพัฒนาการของชุมชนที่มีประชากร วิถีชีวิตของประชากรและองค์ประกอบอื่นๆ บนพื้นที่ ที่มีสิ่งแวดล้อมลักษณะต่างๆ ย่อมมีปัญหาดกแยกย่อยไปหลากหลาย

เหตุผลหลักของการหาแนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง คือการที่ชุมชนเมืององค์ประกอบย่อยที่มีความสัมพันธ์กัน การเคลื่อนไหวขององค์ประกอบใด องค์ประกอบหนึ่งย่อมดึงองค์ประกอบอื่นให้เคลื่อนไหวตามไปด้วย และจากปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นหลายด้านในชุมชนก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของส่วนอื่นๆ การอนุรักษ์ก็คือการตัดทอนขั้นตอนให้ปัญหาต่างๆเคลื่อนไหวช้าที่สุด ชุมชนต้องสร้างความชัดเจนขึ้นมาในกลุ่มของคุณภาพชีวิต คนในชุมชนและสิ่งที่คนในชุมชนสร้างขึ้น

คุณค่าของชุมชนเมืองลำปาง เป็นคุณค่าที่มาจากการรวมกลุ่มของความสัมพันธ์ด้านต่างๆ จากการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ การสร้างสรรค์ในทางวัตถุ การใช้ชีวิต รวมทั้งการพัฒนาเชิง เศรษฐกิจบนภูมิประเทศที่ชุมชนตั้งอยู่ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในเวลาสิ่งเหล่านี้ได้มีส่วนส่งเสริมคุณค่าซึ่งกันและกัน การอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปางจึงจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์

คลุมในหลายๆด้าน และการกำหนดอนุรักษ์ในทางกายภาพและภูมิทัศน์เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการอนุรักษ์ที่จะสร้างให้อิทธิพลของชุมชนมีความชัดเจนและแข็งแกร่งขึ้น ท่ามกลางสภาพแวดล้อมของเวลาที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน.

1.2 เป้าหมายในการอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง การอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการที่คุณค่าด้านต่างๆที่มีอยู่ในชุมชนมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน และต่างมีส่วนในการช่วยส่งเสริมคุณค่าแก่กัน และดำเนินถึงพัฒนาการของชุมชนที่มีวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และการตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างต่อเนื่องบนฝั่งแม่น้ำวัง เพื่อให้การอนุรักษ์ชุมชนในปัจจุบันสอดคล้องกับความเป็นมาในอดีต และพัฒนาชุมชนอย่างเหมาะสมกับการอนุรักษ์ จึงตั้งเป้าหมายในการอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปางในแนวทางใหญ่ๆ 4 ด้าน ดังนี้

1. เพื่อให้ชุมชนเมืองลำปาง สามารถพัฒนาชุมชนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และด้านอื่นๆ สอดคล้องกับคุณค่าของชุมชนที่ปรากฏอยู่ในเอกลักษณ์ของชุมชนในด้านต่างๆ กล่าวคือ การอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง ทั้งที่ปรากฏในเชิงกายภาพ พื้นที่บริเวณ สิ่งปลูกสร้าง ขนบธรรมเนียม และประเพณีปฏิบัติ นั้นต้องไม่ขัดขวางการพัฒนาของชุมชน แต่เป็นส่วนสนับสนุนและส่งเสริมให้การพัฒนาและการเติบโตของชุมชนนั้น สามารถพัฒนาอยู่บนรากฐานของคุณค่าและเอกลักษณ์ของชุมชน โดยการอนุรักษ์จะต้องวางนโยบายร่วมกับแผนพัฒนาเทศบาลเมืองลำปาง แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2. เพื่อฟื้นฟูและพัฒนา ย่านชุมชน สิ่งปลูกสร้างในชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชุมชนเมืองลำปาง ให้กลับมารับใช้คนในชุมชน ในวิถีการดำเนินชีวิตในสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันได้อย่างสมบูรณ์

3. เพื่อปกป้องและคุ้มครอง พื้นที่และบริเวณที่แสดงให้เห็นถึงการวิวัฒนาการของชุมชนเมืองลำปาง ในช่วงเวลาต่างๆที่ยังคงพัฒนาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ศาสนสถาน สิ่งปลูกสร้างที่มีส่วนในการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ไม่ให้ถูกทำลายหรือถูกคุกคามจากการที่ยังคงอยู่ร่วมในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทั้งการถูกคุกคามให้เสื่อมสภาพและถูกทำลายทั้งกระบวนการทางธรรมชาติ และกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์

4. เพื่อที่วิวัฒนาการของชุมชนเมืองลำปางยังคงสามารถพัฒนาการต่อเนื่องได้ในพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำวัง ตามลักษณะเฉพาะของชุมชนคือ ใช้งานพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าควบคู่ไปกับชุมชนที่เกิดขึ้นมาใหม่ สามารถเป็นประโยชน์ในการ เป็นแหล่งการศึกษาค้นคว้าวิวัฒนาการของชุมชนที่ยังดำรงรักษาหลักฐานไว้ เพื่อบ่งชี้ช่วงเวลาต่างๆที่ชุมชนได้พัฒนาการผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

2. การกำหนดขนาดในการอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง

(Scale of Preservation Action)

ชุมชนเมืองลำปาง เป็นชุมชนที่มีพัฒนาการมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน (Living Ancient) ที่ชุมชนยังคงมีการใช้งานในพื้นที่ พัฒนามาในช่วงเวลาต่าง ๆ บนฝั่งแม่น้ำวัง การอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปางจึงจำเป็นที่จะต้องปรับสภาพชุมชนทั้งชุมชนเมืองเก่า สภาพแวดล้อมของชุมชนควบคู่ไปกับการพัฒนาเมืองแผนใหม่ โดยให้สิ่งที่จะอนุรักษ์ในชุมชนเมืองลำปางนั้น สามารถปรับใช้ได้ในวิถีชีวิตปัจจุบันของคนในชุมชน (Rehabilitation)

ดังนั้น การกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง จึงให้น้ำหนักกับการอนุรักษ์ระดับย่านและชุมชนมากกว่าการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเพียงหลังเดียว โดยเน้นการปรับปรุงฟื้นฟูชุมชน (Urban Renewal) ให้สามารถกลับมาใช้งานได้สมบูรณ์กว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะในย่านชุมชนของเมืองลำปางที่มีเอกลักษณ์เฉพาะย่าน คือ ย่านตลาดจีน ย่านชุมชนเมืองเก่า ย่านสบตุ๋ย (ย่านสถานีรถไฟ) ส่วนแต่เป็นย่านที่ยังคงมีการใช้งานและมีกิจกรรมของประชากรดำเนินเนื่องมาโดยตลอด แต่ขณะเดียวกัน สถาปัตยกรรมที่สำคัญที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นตัวแทนแห่งยุคสมัยของชุมชนเมืองลำปางที่ผ่านมาในช่วงเวลาต่าง ๆ ซึ่งมีคุณค่าในทางประวัติศาสตร์สมควรได้รับการอนุรักษ์และขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และปรับปรุงสภาพแวดล้อมโดยรอบสถาปัตยกรรมนั้นๆ เพื่อธำรงไว้ซึ่งคุณค่าและภาพลักษณ์ของชุมชนเมืองลำปาง

นอกจากนี้ การอนุรักษ์ชุมชนแม้จะให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ย่าน สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องแล้ว ควรพัฒนาและปรับปรุงองค์ประกอบภูมิทัศน์ของเมืองควบคู่กันไปด้วย ด้วยการออกแบบองค์ประกอบภูมิทัศน์และเครื่องตกแต่งถนนและสาธารณูปโภคให้สอดคล้องกับรูปแบบของสถาปัตยกรรมและลักษณะเฉพาะของชุมชนเมืองลำปาง

การกำหนดพื้นที่ให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ของชุมชนเมืองลำปาง พิจารณาจากการประเมินคุณค่าของชุมชนเป็นหลัก โดยให้ความสำคัญตามลำดับกลุ่มย่านที่มีสถาปัตยกรรม อาคารต่อเนื่องและบริเวณที่มีความสำคัญสูงต่อชุมชนตามลำดับ ซึ่งแบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน คือกลุ่มที่มีค่าคะแนนสูงที่สุด ได้แก่ ย่านชุมชนเมืองเก่าเขากลางนคร และย่านชุมชนเมืองเก่าเมืองเขากลางกลุ่มที่ 2 มีค่าคะแนนรองลงมา คือย่านตลาดเก่า และย่านศูนย์ราชการ ส่วนกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มย่านพาณิชย์กรรมและย่านสบตุ๋ย-เก๋าจ้าว รวมถึงย่านโดยรอบชุมชนศูนย์กลาง (รอบๆ ย่านศูนย์ราชการ ย่านชุมชนเมืองเก่า และย่านสถานีรถไฟ)

แต่กระนั้นก็ตาม ในการให้ค่าคะแนนทั้งสามกลุ่มทำให้มีค่าคะแนนมากน้อยต่างกัน แต่ความสำคัญในเชิงคุณค่านั้นไม่ได้ด้อยไปกว่ากัน ในการให้คะแนนเป็นเพียงการจัดลำดับเพื่อใช้ในการแบ่งย่านเป้าหมายหลักและรองในการอนุรักษ์ ซึ่งจะทำให้สามารถแยกได้ว่าย่านใดควรกำหนดให้มีการพัฒนาไปในทิศทางใดได้เหมาะสมกับย่าน

การกำหนดขนาดอนุรักษ์ในชุมชนเมืองลำปาง กำหนดให้ชุมชนเมืองลำปางเป็นชุมชนอนุรักษ์ โดยกำหนดให้พื้นที่ในชุมชนเมืองลำปางเป็น 4 เขตใหญ่ๆ ดังนี้

1. พื้นที่อนุรักษ์เพื่อคุณภาพชีวิต วัฒนธรรม และการพักอาศัย
2. พื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพักอาศัยถึงการพาณิชย์
3. พื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพัฒนาทาง เศรษฐกิจ
4. พื้นที่รองรับการพัฒนาและการขยายตัวของชุมชน
5. พื้นที่อนุรักษ์แม่น้ำวัง

1) พื้นที่อนุรักษ์เพื่อคุณภาพชีวิต วัฒนธรรม และการพักอาศัย

บริเวณที่กำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์เพื่อคุณภาพชีวิต วัฒนธรรม และการพักอาศัยของชุมชนเมืองลำปาง อยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำวัง ประกอบไปด้วยย่านที่สำคัญ 2 ย่าน คือ ย่านชุมชนเมืองเก่าเขลางค์นคร และย่านชุมชนเมืองเก่าเมืองเขลางค์ กำหนดเขตเพื่ออนุรักษ์ในด้านเหนือถึงประตูม้าและแนวคูเมืองชั้นนอก ทิศตะวันตกคลุมแนวด้านนอกของคูเมือง ทั้งสองรุ่นตั้งแต่ประตูม้าจนถึงทิศใต้ในแนว เขตคูเมือง เมือง เขลางค์จรดถนนเจริญประเทศ และด้านตะวันออกให้ยึดตามแนวแม่น้ำวัง

ลักษณะเด่นที่สำคัญที่สุดของบริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำวัง คือ การเป็นชุมชนเก่าที่มีบรรยากาศของความน่าอยู่เพื่อพักอาศัย (amenities) โดยเฉพาะพื้นที่ตอนกลางของย่านบนถนนท่ามะโอ ถนนสุชาดา ถนนราษฎร์พัฒนา ถนนป่าไม้ ซึ่งเป็นถนนสายหลักที่มีพื้นที่สีเขียวครอบคลุมอยู่เป็นบริเวณกว้าง และมีอาคาร บ้านพักอาศัยที่มีความสูงไม่เกินยอดไม้ ซึ่งบ้านพักอาศัยส่วนใหญ่เป็นบ้านทรงห้อง ถิ่นตามรสนิยมคนลำปาง เป็นส่วนใหญ่

ในการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ในย่านชุมชนเมืองเก่านี้ เป้าหมายหลัก คือการรักษาพื้นที่สีเขียวและความน่าอยู่ของชุมชนพักอาศัยที่มีบรรยากาศแวดล้อมไปด้วยสถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตของคนลำปาง เพื่อเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ที่เกี่ยวเนื่องอยู่ในวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชน ส่วนเป้าหมายรอง คือ การธำรงรักษาไว้ซึ่งบริเวณ ที่มี

ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ร่วม 1,300 ปี ที่มีร่องรอยและหลักฐานทางโบราณคดี การตั้งถิ่นฐาน ศิลป-สถาปัตยกรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนเมืองลำปาง

บริเวณฝั่งเมืองเก่ามีกลุ่มโบราณสถาน สถาปัตยกรรม อาคาร และ บริเวณที่สำคัญที่ควรกำหนดให้มีการอนุรักษ์ควบคู่กับการกำหนดเขตอนุรักษ์ โดยแบ่งกลุ่มในการอนุรักษ์ไว้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีความสำคัญสูงในการอนุรักษ์ เป็นกลุ่มหลักที่จะส่งเสริมคุณค่าของพื้นที่ที่กำหนดเป็นเขตอนุรักษ์เพื่อการพักอาศัย และ กลุ่มที่มีความสำคัญรองลงมาจะเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญในการเสริมคุณค่ากลุ่มสถาปัตยกรรมในกลุ่มที่ 1

กลุ่มที่ 1 ประกอบไปด้วย วัดและบริเวณที่สำคัญ 5 แห่ง ด้วยกัน คือ

1) วัดพระแก้วดอนเต้า และบริเวณโดยรอบวัดพระแก้วดอนเต้า ประกอบด้วยเนินดิน คูน้ำล้อมรอบวัด และที่ว่างรอบๆวัด เป็นบริเวณที่สันนิษฐานว่าเป็นอาณาบริเวณพระราชวังของเจ้านันทยศ ปฐมกษัตริย์ของเมืองเชลียงนคร ตั้งอยู่บ้านพระแก้ว ต.เวียงเหนือ มีสถาปัตยกรรมที่สำคัญ คือ - ซากฐานเจดีย์สี่เหลี่ยม

- เจดีย์ประธานทรงระฆัง สถาปัตยกรรมล้านนา
- วิหารใหญ่ด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน
- มณฑปวิหารทรงพญาราตูลุ ศิลปกรรมไทยใหญ่
- พระพุทธรูปนอนด้านตะวันตกเจดีย์ประธาน

2) วัดปงสนุก บ้านปงสนุก ต.เวียงเหนือ ในบริเวณวัดประกอบไปด้วย

- โครงสร้างวัดฝั่งภูมิจักรวาล
- มณฑปวิหารจำลองแบบจากเมืองเชียงเกียง (เมืองเชียงเจียง)
- เจดีย์ทรงระฆัง สถาปัตยกรรมล้านนา
- ศาลท้าวลิ้นก้าน

3) วัดแสงเมืองมา บ้านแสงเมืองมา ต.เวียงเหนือ ประกอบด้วย

- วิหารโถง สถาปัตยกรรมล้านนา
- เจดีย์ประธาน
- ภาพจิตรกรรมฝาผนัง

4) วัดหัวข่วง บ้านหัวข่วง ต.เวียงเหนือ มีสถาปัตยกรรมที่สำคัญ คือ

วิหารโถง สถาปัตยกรรมสกุลช่างเชียงแสน

5) วัดประดู่ปอง ต.เวียงเหนือ เป็นวัดที่มีศิลปวัตถุสกุลช่างล้านนาฝีมือช่างท้องถิ่นเมืองลำปาง

วัดทั้ง 5 เป็นกลุ่มหลักที่มุ่งเสริมคุณค่าของพื้นที่ เพราะเป็นวัดที่มีประวัติควบคู่มากับการพัฒนาการชุมชนเมืองลำปาง อีกทั้งยังมีความงามในทางศิลปสถาปัตยกรรมโดดเด่น และมีความหลากหลายทางยุคสมัย เป็นกลุ่มวัดที่มีความสำคัญทางจิตใจของคนในชุมชน เพราะยังคงใช้ประกอบกิจกรรมทางศาสนาและวิถีชีวิตปัจจุบัน เป็นศาสนสถานหรือสถาปัตยกรรมที่ยังมีชีวิตร่วมกับชุมชน จึงต้องอนุรักษ์และกำหนดบริเวณโดยรอบวัดให้เป็นพื้นที่ที่ต้องอนุรักษ์และส่งเสริมให้มีการพัฒนาที่เหมาะสม

ส่วนกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่ประกอบไปด้วยศาสนสถาน หรือสถาปัตยกรรมที่เหลือเพียงหลักฐานทางโบราณคดีและศิลป-สถาปัตยกรรมของยุคสมัยหนึ่ง ที่ไม่ได้ใช้สอยในวิถีชีวิตประจำวันเหมือนกลุ่มแรก และเป็นกลุ่มวัดหรือบริเวณวัดที่ยังคงมีการใช้สอยอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน มีคุณค่าทางจิตใจในการประกอบศาสนกิจ แต่ความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์และศิลป-สถาปัตยกรรมด้อยกว่ากลุ่มแรกเล็กน้อย มีดังนี้

1) คูเมืองและกำแพงเมือง เขลางค์นคร ต.เวียงเหนือ ซึ่งรวมถึงประตูมา(ประตูม้า) ประตูเมืองด้านทิศเหนือที่ยังมีซากอิฐที่สร้างเสริมในสมัยล้านนาเป็นแนวกำแพงหลงเหลืออยู่

2) วัดกุเจ้าย่าสุตดา (วัดกากแก้ว) ตั้งอยู่ริมถนนป่าไม้ บ้านท่านางลอย ต.เวียงเหนือ เป็นชุมชนศิลปสกุลช่างท้องถิ่นเมืองลำปาง ในสมัยล้านนา

3) เจดีย์ร้างวัดอุโมงค์ บ้านประตูตาล ต.เวียงเหนือ

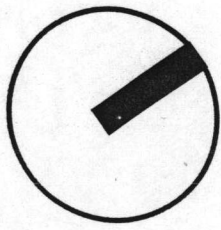
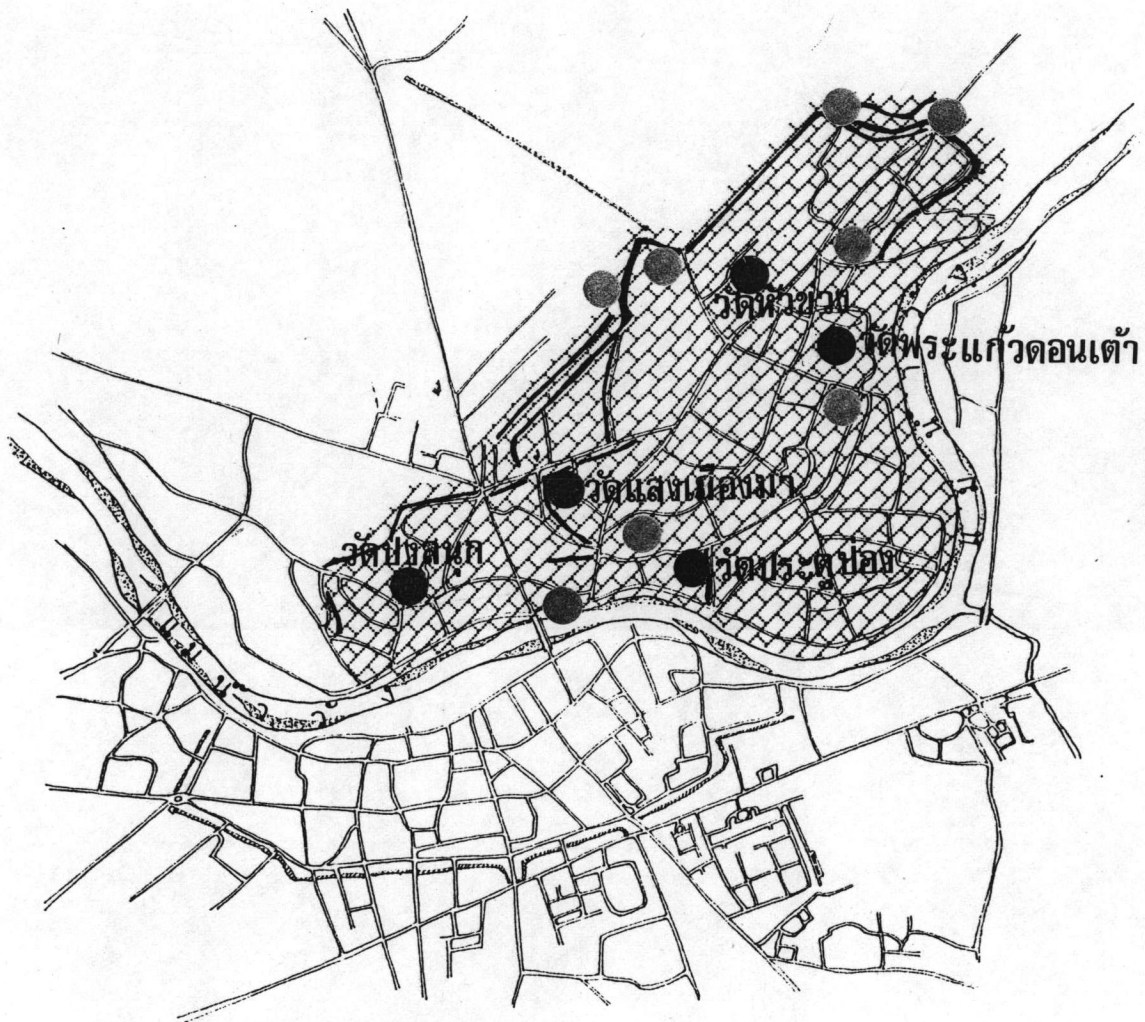
4) วัดศรีล้อม บ้านศรีล้อม ต.เวียงเหนือ เป็นวัดศูนย์กลางของชุมชนเก่าและชุมชนใหม่ในช่วงราชวงศ์มังรายปกครองล้านนา

5) วัดสุชาดาราม บ้านพระแก้ว ต.เวียงเหนือ ประกอบด้วย

- วิหารสถาปัตยกรรมล้านนา
- โบสถ์สถาปัตยกรรมล้านนา
- เจดีย์

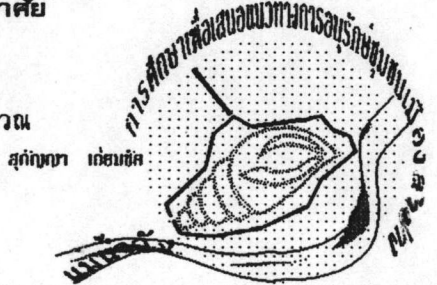
6) วัดข้างแต้ม บ้านพระแก้ว ต.เวียงเหนือ เป็นวัดในกลุ่มผังวัดจตุรทิศในกลุ่มวัดศูนย์กลาง คือวัดพระแก้วดอนเต้า

ในกลุ่มที่สอง ซึ่งประกอบด้วยวัดที่ยังคงใช้สอยอยู่ในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนเมืองลำปางแล้ว ซากโบราณสถาน โบราณวัตถุ ทั้งกำแพงเมือง ชุมโขง เจดีย์ร้าง ส่วนแต่เป็นสิ่งที่ใช้บ่งบอกถึงประวัติความเป็นมาอันยาวนานของชุมชนเมืองลำปาง ในการอนุรักษ์เน้นให้เป็นกลุ่มที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและเป็นตัวแทนคุณค่าของวิวัฒนาการชุมชน

แผนที่ 5.1 พื้นที่อนุรักษ์เพื่อคุณภาพชีวิต วัฒนธรรม และการพักผ่อน

- สัญลักษณ์ :
- หลักฐานที่มีคุณค่าหลักในบริเวณ
  - หลักฐานที่มีคุณค่าระดับรองในบริเวณ

1.1 มาตรการและข้อเสนอแนะในพื้นที่อนุรักษ์เพื่อคุณภาพชีวิต วัฒนธรรม และการพักอาศัย การกำหนดพื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำวังให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการอาศัย สภาพพื้นที่ที่ยัง เป็นบ้านพักอาศัยความสูง ไม่เกินแนวยอดไม้และเป็นเขตพื้นที่สีเขียวของชุมชนเมืองลำปาง ที่ควรจะให้มีความสำคัญในสองประเด็นนี้เป็นหลักใหญ่ เพราะย่านชุมชนเมืองเก่าเป็นบริเวณแรกสุดที่มีการตั้งถิ่นฐานบนที่ราบริมฝั่งแม่น้ำวัง เพื่อให้พื้นที่อนุรักษ์คงไว้ซึ่งบรรยากาศของความน่าอยู่ในการเป็นชุมชนพักอาศัย (amenities) จะต้องใช้มาตรการหลัก คือ การควบคุมโดย ใช้อกฎหมายขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในการกำหนดให้บริเวณอนุรักษ์เพื่อคุณภาพชีวิต วัฒนธรรม และการพักอาศัย กำหนดบริเวณให้อาคารบางชนิดปลูกสร้างขึ้นไม่ได้ คือ

(1) กำหนดมิให้ปลูกสร้างอาคารโรงงานอุตสาหกรรม อาคารพาณิชย์ อาคารสาธารณะ

(2) กำหนดให้บริเวณโดยรอบวัด ศาสนสถาน โบราณสถาน ภายในรัศมี 200 เมตร ห้ามมิให้ปลูกสร้างอาคารที่มีความสูงเกินโบราณสถาน และสถาปัตยกรรมใน ศาสนสถาน และห้ามมิให้ปลูกสร้างโรง กระโจม เติง ป้าย รั้ว ภายในบริเวณดังกล่าว

(3) กำหนดและควบคุม การสร้างอาคาร สิ่งปลูกสร้าง สถาปัตยกรรม ให้เป็นลักษณะเฉพาะถิ่นของ เมืองลำปางหรือต้องมีเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่น

นอกจาก มาตรการทางกฎหมายที่จะใช้เป็นกรอบในการวางแผน พัฒนาและให้บรรลุวัตถุประสงค์ของพื้นที่ ควรมีนโยบายเสริมเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นต่อการพัฒนา ของชุมชนและเป็นแนวทางอย่างกว้างในการดำเนินงาน ดังนี้

1) อาคารและกิจการที่สร้างมลภาวะกับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของย่านที่ยังคงดำเนินการอยู่ภายในเขตอนุรักษ์ ต้องย้ายออกจากพื้นที่หรือควบคุมให้เข้มงวด มิให้เกิดมลภาวะกับย่านและผู้อยู่อาศัย

2) สถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ โดยเฉพาะบ้านเก่า ที่สร้างขึ้นตาม รูปแบบและลักษณะของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นเมืองลำปาง ควรให้การคุ้มครองและซ่อมแซม เพื่อนำ กลับมาใช้ใหม่และเปิดมุมมองให้เห็นถึงลักษณะของสถาปัตยกรรม

3) พื้นที่บริเวณคูเมืองและหนองน้ำวัดปงสนุก สร้างแนวเขต (Edge) ของบริเวณคูเมืองและกำแพงเมืองให้ชัดเจน และสามารถเปิดมุมมองได้ในหลายทิศทาง ส่วนคูน้ำ คันดินสมัยเขากลางนคร ห้ามมิให้มีการสร้างชุมชนหรือดำเนินกิจกรรมในพื้นที่

4) ปรับปรุงย่านและสภาพแวดล้อมของย่าน ให้คงบรรยากาศที่น่า อยู่ของย่านชุมชนพักอาศัย สร้างทางเท้าบนถนนสายหลักของชุมชน คือ ถนนท่ามะโอ ถนนป่าไม้

ถนนสุชาดา ถนนรัชฎาภิเศก

5) บริเวณโดยรอบศาสนสถาน โบราณสถานที่กำหนดให้เป็น บริเวณอนุรักษ์ควรจัดภูมิทัศน์หรือสวนสาธารณะโดยรอบ เพื่อส่งเสริมความงามสง่าแก่โบราณสถาน และสามารถใช้เป็นพื้นที่เพื่อการสันตนาการสำหรับคนในชุมชนและกลุ่มนักท่องเที่ยว อีกทั้งพัฒนา ให้เป็นบริเวณในการประกอบกิจกรรมทางศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน โดยควบคุม มิให้มีการสร้างอาคารแฝงลอย เฝิง หรือกระท่อมในบริเวณ

2) พื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพักอาศัยกิ่งการพาณิชย์

บริเวณที่กำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพักอาศัยกิ่งการพาณิชย์ ทิศตะวันตกจากแนวถนนบ้านเชียงรายจนถึงห้าแยกหอนาฬิกา ทิศใต้ในแนวถนนรอบเวียงจรดถนนพลโยธิน ไปจนถึงแนวห้วยแม่ติบ และกำหนดแนวแม่น้ำวังตลอดย่าน ภายในเขตอนุรักษ์ประกอบไปด้วยย่านที่สำคัญ 3 ย่าน คือ ย่านตลาดจีน ย่านศูนย์ราชการ และย่านพาณิชย์กรรม

บริเวณที่กำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพักอาศัยกิ่งพาณิชย์นี้ ยึดตามสภาพปัจจุบันของพื้นที่เป็นหลัก ที่มีความหลากหลายของกิจกรรมเป็นบริเวณที่ถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของชุมชนในปัจจุบัน ที่ประกอบไปด้วยอาคารเพื่อการค้า อาคารสำนักงาน อาคารหน่วยงานราชการ และศาสนสถาน โบราณสถานที่มีคุณค่า แต่เป็นศูนย์กลางชุมชนที่มีลักษณะเด่น คือ อาคารและสถาปัตยกรรมที่อยู่ภายในย่าน มีแนวเส้นขอบฟ้า (sky line) ที่ไม่ต่างระดับกันมาก กล่าวคือ อาคารมีระดับความสูงไม่มากนัก เพราะความจำเป็นในการใช้พื้นที่ในแนวตั้งของชุมชนยังมีน้อย ด้วยชุมชนเมืองลำปาง เป็นชุมชนที่ยังมีการกระจายตัวของชุมชนอย่างเบาบาง และลักษณะที่สำคัญอีกประการ คือ การที่อาคารเพื่อการค้าและหน่วยงานราชการจะมีอาคารพักอาศัย บ้านเรือนที่มีลักษณะของความเป็นท้องถิ่นเมืองลำปางแทรกอยู่โดยทั่วไป ทำให้พื้นที่การค้าไม่เข้มข้นเท่าที่ควร

จากลักษณะเด่นสองประการของพื้นที่ จึงกำหนดให้เป็นย่านที่ต้องอนุรักษ์ให้เป็นบริเวณย่านศูนย์กลางชุมชนที่มีการใช้พื้นที่ร่วมกันระหว่างการค้าอยู่อาศัยและการค้าขายในรูปแบบและวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชน โดยต้องมีนโยบายหรือมาตรการหลักของพื้นที่ และกำหนดแผนผังเฉพาะย่านใน 2 ย่านสำคัญ คือ ย่านศูนย์ราชการและย่านตลาดจีน

สถาปัตยกรรม โบราณสถาน ศาสนสถาน และบริเวณที่สำคัญ ที่ต้องได้รับการอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมคุณค่าของย่าน แบ่งเป็นสองกลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มหลัก เป็นกลุ่มที่มีความ

สำคัญสูงต่อชุมชน และกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มสถาปัตยกรรมและศาสนสถานที่มีลักษณะโดดเด่น ศาสนสถาน โบราณสถาน และสถาปัตยกรรมที่ควรอนุรักษ์ มีดังนี้

กลุ่มที่ 1 ประกอบไปด้วย

- 1) หออะม็อก บ้านศรีเกิด ต.หัวเวียง ประกอบด้วยป้อมปืนใหญ่ คูเมือง และศาลเจ้าพ่อหมอกมุงเมือง เป็นสถานที่ประกอบพิธีพืชมืดที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี
- 2) วัดบุญวาทยวิหาร บ้านหัวเวียง ต.หัวเวียง เป็นวัดหลวงของชุมชน ภายในวัดมีสถาปัตยกรรมที่สำคัญ คือ

- วิหารหลวง
- เจดีย์
- พระพุทธรูป

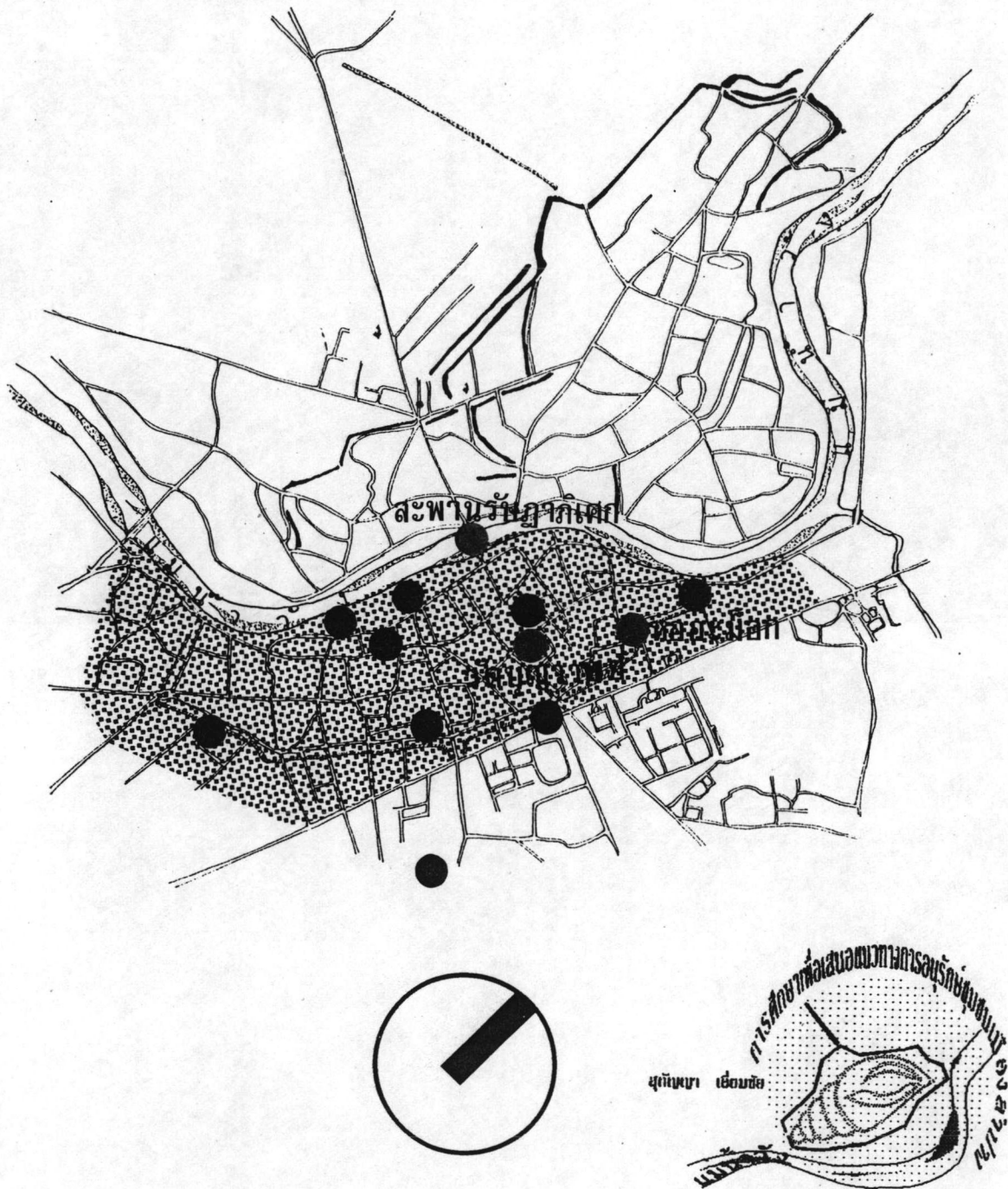
- 3) สะพานรัชฎาภิเศก สะพานเชื่อมต.หัวเวียงและต.เวียงเหนือ

ในกลุ่มที่ 1 ซึ่งมีความสำคัญสูงในการใช้สอยของชุมชน และอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นตัวแทนของชุมชนยุคใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ ที่แสดงให้เห็นลักษณะเด่นของย่านที่มีความหลากหลายของกิจกรรมที่กระทำเนื่องในความสัมพันธ์ทั้งพุทธและฆราวาส และตัวแทนของการพัฒนาและเชื่อมโยงชุมชนทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ในการอนุรักษ์จึงให้ความสำคัญในการพัฒนากลุ่มนี้ก่อนเป็นลำดับแรก

กลุ่มที่ 2 กลุ่มสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญรองลงมา ดังนี้

- 1) แนวคูเมืองนครลำปาง เป็นแนวร่องน้ำเล็กๆเหลือเป็นช่วง ๆ จากการตัดถนนรอบเวียง ซึ่งเป็นถนนที่ตัดบนแนวกำแพงเมือง
- 2) วัดคะตึกเชียงมั่น บ้านหัวเวียง ต.หัวเวียง เป็นวัดที่ถือได้ว่าเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ภายในวัดมีสถาปัตยกรรมที่สำคัญ คือ วิหาร
- 3) วัดเมืองสาสน์ บ้านเมืองสาต ต.หัวเวียง เป็นวัดในย่านชุมชนชาวเมืองสาตที่ถูกกวาดต้อนมา
- 4) วัดเกาะ บ้านตลาดจีน ต.หัวเวียง เป็นวัดที่มีรอยพระพุทธรูปบาท เจดีย์พม่า ศาสนาคารเปรียญ เป็นวัดที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำวัง
- 5) เรือนขนมปังขิง ถนนตลาดเก่า อาคารพาณิชย์สถาปัตยกรรมตะวันตก สมัยรัชกาลที่ 5-6 และอาคารขนมปังขิงบนถนนทิพย์ช้าง

ในกลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มวัดที่มีความสำคัญเป็นลำดับรองลงมาจากวัดหลวงในกลุ่มที่ 1 แต่ก็ เป็นวัดที่มีการประกอบศาสนกิจและคนในชุมชนก็ให้ความสำคัญในการยึดเหนี่ยวจิตใจ

แผนที่ 5.2 พื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพัฒนาทางการพาณิชย์

- สัญลักษณ์ : ● หลักฐานที่มีคุณค่าหลักไนบริเวณ
● หลักฐานที่มีคุณค่าระดับรองไนบริเวณ

2.1 มาตรการและข้อเสนอแนะในพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพักอาศัยกิ่งพาณิชย์

พื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพักอาศัยกิ่งพาณิชย์ มีลักษณะสำคัญ ที่มีความกลมกลืนในการใช้ที่ดินที่ปะปนกันทั้งเพื่อการพักอาศัย การค้า ศูนย์ราชการ และศาสนสถาน โดยมีระดับความสูงของอาคารในระดับไล่เรียงกัน โดยไม่สูงมากนักสำหรับการเป็นย่านศูนย์กลางเมือง การอนุรักษ์จึงเน้นความสำคัญในการรักษาบรรยากาศการใช้ที่ดิน ที่ปะปนกันอย่างกลมกลืนในวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนเมืองสำปางเอง อีกทั้ง ภายในพื้นที่ยังประกอบด้วยย่านที่มีลักษณะ เฉพาะที่จะต้องกำหนดให้เป็นผัง เฉพาะในการอนุรักษ์

2.1.1 การอนุรักษ์ย่าน กำหนดบริเวณที่มีลักษณะเด่นในการใช้ที่ดิน สถาปัตยกรรม กิจกรรม ภายในพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพักอาศัยกิ่งพาณิชย์ให้เป็นย่านสำคัญ และต้องจัดทำผัง เฉพาะเพื่อดำเนินการ ดังนี้

1) ย่านตลาดจีน บนถนนตลาดเก่า เลียบแม่น้ำวังกำหนดขอบเขตของย่านตั้งแต่จุดตัดกับถนนทิพย์ช้างตลอดแนวถึง เชียงสะพานรัชฎาภิเศก และครอบคลุมถึงถนนซอยเชื่อมระหว่างถนนตลาดเก่ากับถนนทิพย์ช้าง โดยการฟื้นฟูปรับปรุงอาคารและสถาปัตยกรรมบนถนนตลาดเก่าทั้งสายให้เป็นอาคารอนุรักษ์ของชุมชน และควบคุมถนนทั้งสายเพื่อรักษาความต่อเนื่องของอาคารให้อยู่ในรูปแบบเดียวกัน(Street scape)

ข้อเสนอแนะเพื่อการอนุรักษ์ย่านตลาดจีน

(1) ออกกฎหรือข้อบัญญัติควบคุม อาคาร สิ่งปลูกสร้าง การก่อสร้าง การเปลี่ยนแปลงสภาพอาคารในย่านและถนนซอยเชื่อมกับถนนทิพย์ช้าง

(2) บูรณะและซ่อมแซมอาคารที่ถูกทิ้งร้างและทรุดโทรม ส่วนอาคารที่สร้างขึ้นใหม่เพื่อเสริมความต่อเนื่องของพื้นที่และอาคาร หรืออาคารที่มีอยู่เดิมแต่ไม่มีความกลมกลืนกับสถาปัตยกรรมโดยรวมต้องปรับและเสริมด้านหน้าอาคาร(facade) ให้อยู่ในรูปลักษณะที่คล้ายคลึงกัน(exception of the rule) โดยไม่จำเป็นที่จะต้องควบคุมตายตัวทั้งวัสดุ รูปแบบ แต่ควบคุมสัดส่วน ความสูง ให้มีรายละเอียดตกแต่งที่คล้ายคลึงกันในเรื่องสีพื้นผิว รูปแบบ และจะต้องไม่ให้ข่มอาคารที่มีอยู่

(3) ปรับปรุงพื้นที่วัดเกาะ โดยเฉพาะพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งมีกำแพงกันปิดมุมมองของพื้นที่โล่งกับแม่น้ำวังและสะพานรัชฎาภิเศก พัฒนาพื้นที่ให้เป็นสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ

(4) ซ่อมแซมสภาพถนนตลาดเก่าทั้งสาย และสร้างทางเท้า ทั้งสองฝั่งถนน ปลูกพืชพันธุ์ไม้ท้องถิ่น เช่น ลำไย ทางนกกุง เป็นต้น เปลี่ยนองค์ประกอบ

ของถนนและป้ายต่างๆให้เหมาะสมกับลักษณะอาคารในย่าน

(5) ควบคุมและจำกัดปริมาณการจราจร ที่เข้าสู่ถนน ตลาดเก่า ส่งเสริมให้เป็นการใช้งานในแนวราบและมีการเดินเท้ามากขึ้นเพราะถนนไม่มีความ ยาวมากนัก และมีอาคารเก่าตลอดแนวถนน

(6) ส่งเสริมให้เป็นการค้าเพื่อการท่องเที่ยว อาคารที่ถูกทิ้งร้างควรปรับปรุงให้เป็นร้านค้าเพื่อจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง และสินค้าที่ระลึก

2) ย่านศูนย์ราชการ เป็นย่านศูนย์กลาง เมืองในอดีต บริเวณบรรจบกันของถนนสามสาย คือถนนพิพิธข้าง ถนนบุญวาทย์ และถนนรอบเวียง กำหนดเขต ด้านใต้บริเวณถนนไปรษณีย์ ถนนศรีเกิดล้อมมาบรรจบกับถนนบ้านหัวเวียงและถนนราชบุตร

ข้อเสนอแนะเพื่อการอนุรักษ์ย่านศูนย์ราชการ โดยปรับปรุงบริเวณรอบๆที่ทำการอำเภอ ศาลากลางจังหวัด ศาลหลักเมือง หอระม็อก วัดบุญวาทย์ ให้ กิจกรรมต่างๆที่สร้างความไม่เหมาะสมหรือสร้างมลพิษ (visual pollution) กับอาคาร หน่วยงานราชการต้องย้ายออกจากบริเวณโดยจัดสถานที่ที่เหมาะสมให้ หรือ กิจกรรม กิจการที่ไม่ สามารถเคลื่อนย้ายได้ ต้องมีกฎระเบียบควบคุมการก่อสร้างอาคารมิให้บังหรือรบกวนความสง่า งามของศูนย์ราชการ ซึ่งอาจจะขอความร่วมมือจากเจ้าของที่ดิน เจ้าของอาคาร ปรับปรุงให้ เหมาะสม โดยให้คำแนะนำ ให้การสนับสนุนด้านต่างๆ ที่จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม กับย่านศูนย์ราชการ และพื้นที่อนุรักษ์

มาตรการเฉพาะ สำหรับพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพักอาศัยกึ่งการพาณิชย์ วางนโยบายให้สอดคล้องกับผังเมืองรวมเมืองลำปาง และแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาเทศบาล โดยมีมาตรการเสริมเป็นพิเศษเพื่อสอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ที่เสนอไว้ ดังนี้

(1) กำหนดบริเวณมิให้ปลูกสร้างอาคารสาธารณะ อาคารแฝงลอย โรง กระท่อม เพิง รั้ว ป้าย ในบริเวณย่านอนุรักษ์ตลาดจีนและย่านอนุรักษ์ศูนย์ราชการ รวมถึงบริเวณโดยรอบย่าน วัด ศาสนสถาน โบราณสถาน สถาปัตยกรรม ในรัศมี 200 เมตร

(2) กำหนดและควบคุมความสูงของอาคารภายในพื้นที่อนุรักษ์มิให้มีความสูง เกินกว่าระดับแนวเส้นขอบฟ้าเดิมของพื้นที่

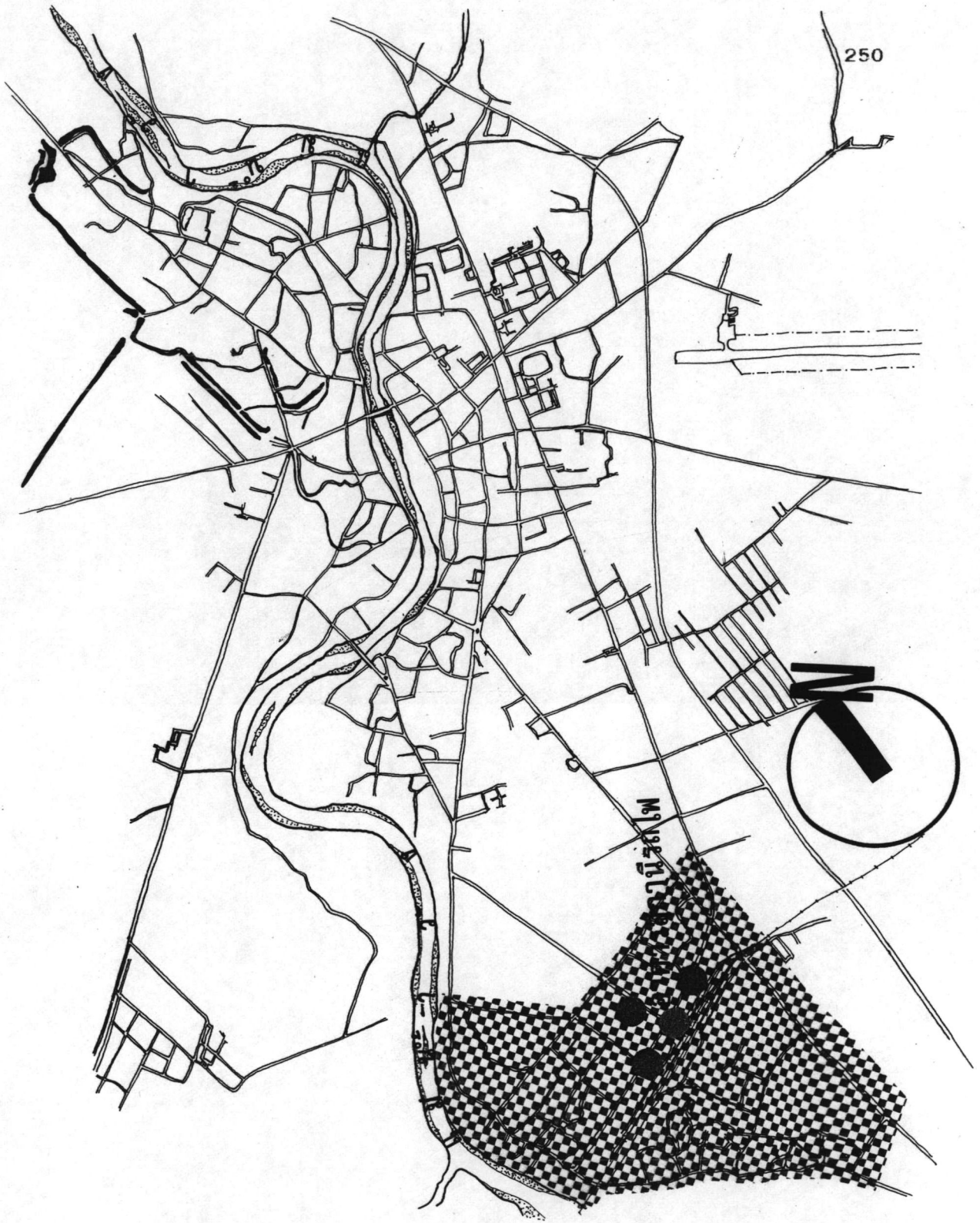
3) พื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

กำหนดพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ด้านได้จรดแนวถนน
 นาก่วมใต้บรรจบกับถนนพหลโยธิน จนถึงทางแยกร่วมระหว่างถนนมนตรี ถนนฉัตรไชย ถนนพหล
 โยธิน ถนนสุเรนทร์ และกำหนดแนวแม่น้ำวังตลอดทั้ง เขตเป็นพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ
 ภายในพื้นที่มีย่านที่สำคัญคือย่านสบตุ๋ย-เก่าจ้าว ซึ่งมีสถานีรถไฟและอาคารพาณิชย์รุ่นเก่าบนถนน
 ประสานไมตรีมีความสำคัญในแง่พัฒนาการของชุมชนเมืองลำปาง ที่ควรจะต้องให้เป็นย่าน
 อนุรักษ์ภายในพื้นที่ และควรกำหนดเป็นผังเฉพาะบนถนนประสานไมตรีและบริเวณโดยรอบสถานีรถไฟ
 การกำหนดให้บริเวณย่านสบตุ๋ย-เก่าจ้าวและพื้นที่โดยรอบเป็นเขตอนุรักษ์เพื่อพัฒนาทาง
 เศรษฐกิจ พิจารณาจากความสำคัญของย่านที่เป็นตัวแทนของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

ย่านสถานีรถไฟ เป็นย่านที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนเมืองลำปางในด้าน
 การวิวัฒนาการชุมชน การมาถึงรถไฟ ทำให้ชุมชนเมืองลำปางที่เคยพึ่งพาแม่น้ำวัง เป็นเส้นทาง
 คมนาคมสายหลัก เปลี่ยนเป็นการพึ่งพาเส้นทางคมนาคมทางบก และเกิดการพัฒนาทาง เศรษฐกิจ
 อย่างกว้างขวาง สาธารณูปโภค และสาธารณูปการถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับการพัฒนาการค้าทาง
 บกอย่างมากมาย และสามารถพัฒนาให้เป็นย่านการค้าที่สำคัญของชุมชนได้จากสิ่งอำนวยความสะดวก
 สะดวกที่มีอยู่

เป้าหมายในการกำหนดให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เพื่อ
 ที่ชุมชนจะได้ใช้สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่มีอยู่ เพื่อรองรับการพัฒนาทาง เศรษฐกิจมาตั้งแต่
 ครั้งที่รถไฟเพิ่ง เข้ามาถึง ได้อย่างต่อเนื่อง โดยที่การพัฒนาทาง เศรษฐกิจในย่านนี้จะไม่สร้างกั
 กรรมที่รบกวนบรรยากาศของการพักอาศัย ศาสนสถาน โบราณสถาน และวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์
 ของชุมชนเมืองลำปาง โดยที่การกำหนดให้เป็นพื้นที่พัฒนาทาง เศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมคุณค่าของ
 ย่านสถานีรถไฟที่มีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชน อีกทั้ง ยัง เป็น
 พื้นที่ที่มีการกระจายตัวของชุมชนไม่หนาแน่นเท่าที่ควร ชุมชนสามารถขยายตัวได้โดยไม่ถูกจำกัด
 ด้วยคุณค่าที่ควรอนุรักษ์เช่นย่านศูนย์กลาง เมืองและย่านชุมชนเมืองเก่า

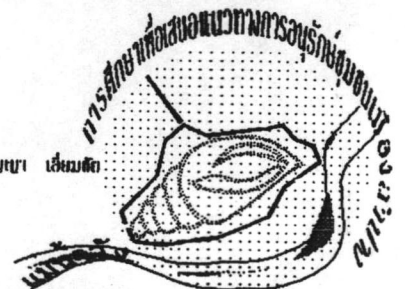
ภายในพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ มีสถาปัตยกรรมที่สำคัญที่จะ
 ต้องได้รับการอนุรักษ์ คืออาคารสถานีรถไฟ เป็นสถาปัตยกรรมเยอรมันเมื่อครั้งก่อสร้างทางรถไฟ
 ที่ยังคงไว้ในรูปแบบเดิมนับแต่แรกสร้าง ความสำคัญของอาคารสถานีรถไฟเทียบเท่ากับ
 อนุสรณ์สถานที่สำคัญ เพราะเป็นตัวแทนของยุคสมัยและตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิวัฒนาการ
 การชุมชนเมืองลำปางที่เปลี่ยนจากชุมชนพึ่งพาแม่น้ำ มาเป็นชุมชนทางบก และกลุ่มสถาปัตยกรรม
 ที่ควรได้รับการอนุรักษ์เป็นลำดับรองลงมาคือ อาคารพาณิชย์รุ่นเก่าบนถนนประสานไมตรี

แผนที่ 5.3 พื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

- สัญลักษณ์ :
- หลักฐานที่มีคุณค่าหลักในบริเวณ
  - หลักฐานที่มีคุณค่าระดับรองในบริเวณ

สุกัญญา เสงี่ยมศักดิ์

3.1 มาตรการและข้อเสนอแนะในพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

มาตรการที่จะนำมาใช้ในพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจควรเป็นมาตรการและนโยบายเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนเมืองลำปาง โดยใช้แผนพัฒนาทางเศรษฐกิจของจังหวัด และเทศบาล รวมทั้งผังเมืองรวมประกอบกัน โดยกำหนดเป็นแนวทางให้สอดคล้องกัน ภายในพื้นที่ที่สามารถที่จะปลูกสร้างอาคารได้ทุกประเภทและสามารถประกอบกิจการต่างๆได้ โดยไม่ควรจะจำกัดความสูงและขนาดของอาคาร มีมาตรการหลักดังนี้

(1) การควบคุมอาคาร กำหนดให้อาคารที่สร้างขึ้นภายในพื้นที่เป็นอาคารที่แสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะของชุมชนเมืองลำปาง

(2) ควบคุมรูปแบบและการออกแบบอาคาร โดยเฉพาะอาคารประชิดถนนสายหลัก ควรมีด้านหน้าอาคารที่คล้ายกัน

(3) กำหนดให้ถนนประธานไมตรี สถานีรถไฟ และพื้นที่ของสถานีรถไฟเป็นย่านอนุรักษ์ของพื้นที่ ให้มีผังเฉพาะเพื่อการพัฒนาให้สอดคล้องกับพื้นที่โดยรอบ โดยมีข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์ย่านสถานีรถไฟ ดังนี้

(3.1) บูรณะอาคารสถานีรถไฟ และอาคารบนถนนประธานไมตรีและถนนสุเรนทร์ช่วงแยกถนนสุเรนทร์-ถนนมนตรี จนถึงถนนประธานไมตรี ที่มีความร่วมสมัยและมีลักษณะที่คล้ายกันให้มีสภาพที่ดีและสามารถใช้งานได้ในชีวิตประจำวัน

(3.2) เปลี่ยนสิ่งก่อสร้างภายในพื้นที่ ให้มีความกลมกลืนกับกลุ่มอาคารต่อเนื่องโดยรอบ คือ อนุสาวรีย์เกือกม้าด้านหน้าสถานีรถไฟ และอาคารพาณิชย์ที่มีรูปแบบแตกต่างอย่างชัดเจน ควรมีด้านหน้าอาคารที่อยู่ร่วมสมัยหรือคล้ายคลึงกันในความเป็นลักษณะเฉพาะถิ่นลำปาง แม้จะเปลี่ยนรูปแบบไปตามยุคสมัย(mixed group of different period)

(3.3) ปรับปรุงการติดตั้งระบบสาธารณูปโภคบนถนน ไม่ให้สายไฟฟ้าบดบังย่านและอาคารที่นำสายตาเข้าสู่สถานีรถไฟ

(3.4) ออกแบบภูมิทัศน์บนถนนประธานไมตรีทั้งสาย ให้มีองค์ประกอบถนน ต้นไม้ และเครื่องประดับถนนที่กลมกลืนกับอาคารที่อยู่ โดยเน้นให้เกิดบรรยากาศของความเป็นท้องถิ่นของชุมชนเมืองลำปาง และบนถนนสุเรนทร์ ออกแบบให้เกิดการนำสายตาที่ดี มีความชัดเจน ที่นำเข้าไปสู่อาคารสถานีรถไฟ

(3.5) ปรับปรุงพื้นที่ว่างริมฝั่งแม่น้ำ บริเวณถนนนาแก้วมตลอดใต้ทางรถไฟก่อนข้ามแม่น้ำวัง ให้เป็นสวนสาธารณะเพื่อการสันทนาการแก่ชุมชนในย่านใกล้เคียง

4) พื้นที่รองรับการพัฒนาและการขยายตัวของชุมชน

พื้นที่อนุรักษ์ของชุมชน เป็นพื้นที่ที่ค่อนข้างจำกัดต่อการขยายตัวของชุมชน ทั้งนี้เพื่อมิให้การเกิดขึ้นของชุมชนใหม่หรือกิจกรรมใหม่เข้าไปรบกวน สร้างมลภาวะ หรือมลทัศน์แก่พื้นที่ อันจะนำไปสู่การเสื่อมสคุณค่าและเอกลักษณ์อันดีงามของชุมชน แต่ชุมชนเมืองลำปาง เป็นชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นชุมชนศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งของภาคเหนือ รวมถึงการเป็นชุมชนรองรับการพัฒนาของชุมชนหลักในภาคเหนือตอนบน ทำให้ชุมชนมีการขยายตัวทั้งภาคเศรษฐกิจและสังคม จึงจำเป็นต้องกำหนดพื้นที่เพื่อการขยายตัวของชุมชนโดยที่คุณค่าของชุมชนยังคงอยู่คู่กับการพัฒนาแผนใหม่

พื้นที่ที่กำหนดให้เป็นพื้นที่รองรับการพัฒนาและขยายตัวของชุมชนเมืองลำปาง ยึดตามแนวยาวของถนนสายเสียงเมืองที่นับแต่จุดบรรจบกับถนนนาแก้วมไต่ไปจนถึงจุดบรรจบกับถนนพหลโยธิน และพื้นที่ระหว่างพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพักอาศัยถึงการพาณิชย์และพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพัฒนาทาง เศรษฐกิจ เป็นบริเวณที่มีการกระจายตัวของชุมชนทั้งชุมชนเก่าและชุมชนใหม่อยู่อย่างเบาบางถึงหนาแน่น สลับกับพื้นที่โล่ง

การพัฒนาและการขยายตัวของชุมชน ควรมีแผนกำหนดทิศทางการขยายตัวที่ชัดเจนจากหน่วยงานรับผิดชอบ โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนที่พัฒนาขึ้นมาใหม่มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถกำหนดมาตรการอย่างกว้างๆได้ ดังนี้

(1) ควบคุมบริเวณต่อเนื่องโดยรอบพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพักอาศัยถึงการพาณิชย์ มิให้สร้างอาคาร สิ่งปลูกสร้างที่สามารถเปลี่ยนการใช้งานเป็นกิจการหรือกิจกรรมอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดมลภาวะ และมลทัศน์กับพื้นที่อนุรักษ์

(2) กำหนดให้ภายในพื้นที่ ต้องมีส่วนสาธารณะ สวนหย่อม หรือพื้นที่เพื่อการพักผ่อนการ และเพื่อคุณภาพชีวิตของชุมชน

(3) บริเวณโดยรอบศาสนสถานและวัดพม่าที่กระจายตัวอยู่ในย่าน ในรัศมี 200 เมตร ห้ามมิให้ปลูกสร้างอาคารพาณิชย์ อาคารแฝงลอย เฝิง กระท่อม รั้ว ป้าย และให้ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบบริเวณ

(4) วางนโยบายให้สามารถพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม สอดคล้องกับพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการพัฒนาทาง เศรษฐกิจ ที่อาจจะขยายตัวเป็นศูนย์กลางทาง เศรษฐกิจของชุมชนในอนาคต

แผนที่ 5.4 พื้นที่รองรับการพัฒนาและการขยายตัวของชุมชน
 สัญลักษณ์ : ● หลักฐานที่มีคุณค่าหลักในบริเวณ

สุภัททิยา เอี่ยมศิริ

5) พื้นที่อนุรักษ์แม่น้ำวัง

แม่น้ำวังถือได้ว่าเป็นหัวใจของชุมชนเมืองลำปาง ที่ปัจจุบันยังคงสภาพของ ความร่มรื่นของพืชพันธุ์ไม้หลายชนิด ที่จะต้องบำรุงรักษาทั้งในส่วนที่เป็นพื้นที่โล่ง และแนวหมู่ต้นไม้ เพราะความร่มรื่นและพื้นที่สีเขียวของริมแม่น้ำวัง ได้สร้างบรรยากาศของชุมชนเมืองลำปาง ให้เป็นชุมชนที่ภูมิประเทศที่งดงาม สงบ ร่มรื่น เหมาะกับการพักอาศัย โดยเฉพาะฝั่งตะวันตกของ แม่น้ำวังซึ่งเป็นย่านชุมชนเมืองเก่า ความเขียวขจีของพื้นที่และการมีแม่น้ำวังไหลผ่านทำให้ชุมชน เมืองลำปางเป็นชุมชนที่ต่างไปจากชุมชนอื่น แม้แต่ศูนย์กลางชุมชนที่เป็นแหล่งรวมของความเจริญ ด้านต่างๆ ยังปรากฏวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และบรรยากาศเรียบง่ายที่ต่อเนื่องมาจากบริเวณริมฝั่ง แม่น้ำวัง

เพื่อเป็นการรักษาคุณค่าของชุมชนเมืองลำปาง ซึ่งมีแม่น้ำวัง เป็นเส้นเลือด สายสำคัญของชุมชน หากปราศจากแม่น้ำวัง วิวัฒนาการของชุมชนเมืองลำปางที่ผ่านมานับแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน มีคุณค่าและเอกลักษณ์ที่สั่งามหลากหลายครั้งหนึ่งของคุณค่าในชุมชนที่มีอยู่ เป็นสิ่งที่ชุมชน ได้รับความจากการพัฒนาชุมชนอยู่บนฝั่งแม่น้ำวัง

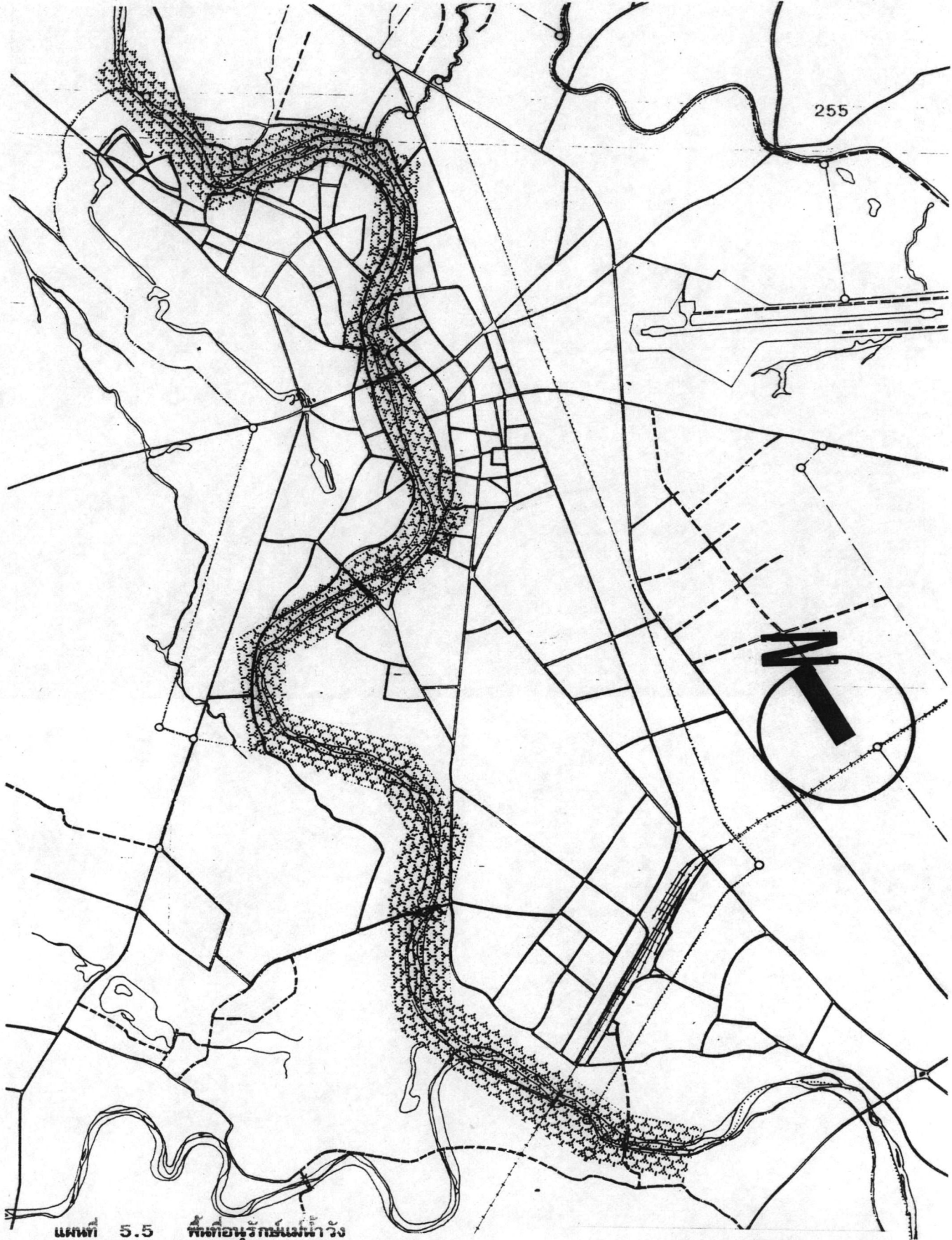
ดังนั้น แม่น้ำวังจึงเป็นบริเวณที่ต้องได้รับการอนุรักษ์ด้วยเช่นกัน โดย กำหนดบริเวณที่ต้อง เป็นเขตอนุรักษ์ ด้านใต้ของแม่น้ำนับตั้งแต่บริเวณแนวถนนนาแก้วมได้ ด้านทิศ เหนือถึงแนวหลักเขตเทศบาล หลักที่ 3 และกำหนดรวมทั้งสองฝั่งแม่น้ำวัง โดยมีมาตรการควบคุม สำหรับเขตอนุรักษ์แม่น้ำวังอย่างกว้างๆ ดังนี้

(1) บริเวณในระยะ 15 เมตร จากเขตแม่น้ำวัง ห้ามมิให้มีการปลูก สร้างอาคารพาณิชย์ อาคารสาธารณะ อาคารแฝงลอย ห้องแถว โรงงานอุตสาหกรรม โรง กระทบ เฝิง ป้าย และอาคารสูงกว่า 10 เมตร

(2) กำหนดบทลงโทษสำหรับบุคคลหนึ่ง บุคคลใด กิจการ ที่ก่อให้เกิด มลภาวะแก่แม่น้ำวัง และคุณภาพของน้ำในแม่น้ำวังด้อยลง

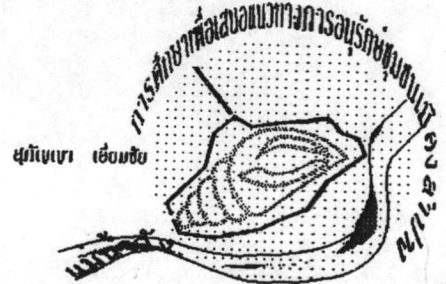
(3) เจ้าของที่ดินริมแม่น้ำวังที่จะปลูกสร้างอาคาร หรือกระทำการอันใด บนที่ดินของตน ต้องยื่นแบบหรือแจ้งความจำนงค์เพื่อขออนุญาตและคำแนะนำ เพื่อความเหมาะสมสอดคล้องกับมาตรการควบคุมในข้อที่ 1

การรักษาไว้ซึ่งคุณค่าของชุมชนเมืองลำปาง ที่มีแม่น้ำวัง เป็นหัวใจของ ชุมชน จึงจำเป็นต้องใช้มาตรการที่ค่อนข้างเข้มงวดในการอนุรักษ์ เพื่อที่คุณภาพของน้ำในแม่น้ำ และคุณภาพของภูมิประเทศและธรรมชาติที่งดงาม ซึ่งเป็นคุณค่าของชุมชนจะยังคง อยู่คู่กับชุมชน เมืองลำปาง ด้วยพื้นที่สีเขียวใจกลางเมืองในชุมชนที่พัฒนา เข้าสู่สภาพสังคมยุคใหม่นั้น เหลือน้อยลง

แผนที่ 5.5 พื้นที่อนุรักษณ์แม่ฟ้าหลวง

สัญลักษณ์ : เขตอนุรักษณ์

ทุกขณะ แต่ชุมชนเมืองลำปางยังคงมีอยู่และอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์ที่ชุมชนต้องบำรุงรักษา เพื่อเป็นคุณค่าทางธรรมชาติ

นอกจากนี้ ในเขตอนุรักษ์แม่ น้ำวัง แม้จะมีมาตรการที่เข้มงวดก็ควรจะมีแนวทางเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ ดังนี้

- 1) บริเวณที่โล่งว่างริมแม่น้ำวัง ที่กระจายอยู่โดยทั่วไป ควรปรับปรุงและพัฒนาให้เป็นสวนสาธารณะหรือสวนสุขภาพ และต้องมีการออกแบบทางภูมิทัศน์ที่เหมาะสมกับลักษณะ เฉพาะของผังชุมชนและสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมของชุมชน
- 2) บริเวณแนวต้นไม้หนาแน่น ปรับปรุงพื้นที่เพื่อไม่ให้รกร้างและเสี่ยงต่อความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชน ส่วนบริเวณเขื่อนยางซึ่งปลูกพืชพันธุ์ไม้ที่ไม่เหมาะสม เปลี่ยนพันธุ์ไม้ที่เป็นไม้ล้มลุกหรือไม้ดอกให้เป็นไม้ยืนต้นและให้ร่มเงา และเป็นพันธุ์ไม้ท้องถิ่นของชุมชนเมืองลำปางหรือของภาคเหนือ
- 3) สร้างทางเดินเท้าบนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำวัง และปลูกพืชพันธุ์ไม้ที่ให้ร่มเงา เหมาะสำหรับการเดินชมความงามของธรรมชาติ
- 4) ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพน้ำในแม่น้ำวัง แก้ไขคุณภาพน้ำบริเวณที่เกิดการเน่าเสียจากการทิ้งสิ่งปฏิกูล.

3. การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเมืองลำปาง

วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเมืองลำปาง ที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ประกอบไปด้วยประเพณีทั้งที่เกี่ยวเนื่องในทางพุทธศาสนา และเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน ได้แก่ ประเพณีพื้อมีมด ผีเม็ง ประเพณีล่องสะเปา ประเพณีเสลากั๊กตร ประเพณีขึ้นพระธาตุ รวมไปถึงประเพณีสิบสองเดือน ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวล้านนา ปฏิบัติเป็นแบบแผนเดียวกัน

ประเพณีบางอย่างอาจจะขัดแย้งกับความคิด ความเชื่อกับการพัฒนาทาง เศรษฐกิจ และสังคม แต่สมควรได้รับการอนุรักษ์ให้คนในชุมชนเมืองลำปางประกอบพิธีกรรม และประเพณีเหล่านั้น เพราะเป็นประเพณีของชุมชนที่เก่าแก่และไม่ได้รับการสืบทอดในชุมชนอื่นๆ ในล้านนา อีกทั้ง ไม่ใช่ประเพณีที่สร้างความเสียหายให้กับการพัฒนาสังคม แต่การพัฒนาสังคม ต้องใช้ประเพณีเหล่านั้นให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนา เพราะสามารถใช้เป็นเครื่องมือที่คนในชุมชนยอมรับอยู่ในจิตสำนึกร่วมอยู่แล้ว.

ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติตามแนวทางการอนุรักษ์

ในการอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ โดยเฉพาะเป้าหมายหลัก คือ การอนุรักษ์ย่านชุมชนเมืองควบคู่ไปกับการพัฒนาที่เหมาะสมกับแนวทางในการอนุรักษ์เพื่อให้เมืองสามารถเติบโตและพัฒนาได้ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และด้านอื่นๆ เพราะชุมชนยังคงมีการเติบโตอยู่ในพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำวัง แม้ว่าในระยะหลังเริ่มกระจายออกเขตรอบนอกชุมชนศูนย์กลางที่เกาะตัวอยู่สองฟากแม่น้ำก็ตาม ซึ่งเป็นสิ่งที่ยืนยันว่าชุมชนเมืองลำปาง เป็นเมืองที่ยังต้องมีการพัฒนาเมืองต่อไป

ดังนั้น วิศวกรรมการของชุมชนเมืองลำปางที่มีคุณค่านั้น เป็นคุณค่าที่มีเพื่อวันเวลาในปัจจุบันเพื่อนำพาชุมชนไปสู่อนาคต ในการอนุรักษ์ชุมชนซึ่งเป็นนโยบายที่วางไว้ในช่วงเวลาปัจจุบันจะต้องดำเนินการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในชุมชนซึ่งเป็นชุมชนอนุรักษ์ เพราะปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนนำไปสู่การคุกคามการเสื่อมสภาพของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สังคมที่เป็นคุณค่าของชุมชน และการดำเนินการให้การอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง เป็นไปตามเป้าหมายนั้นจึงไม่ใช่เพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า จะต้องมีการพัฒนาควบคู่กันไป

แนวทางในการอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปางจะมีความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติ เมื่อดำเนินการใน 2 ด้าน ดังนี้

1. การแก้ไขปัญหปัจจุบันของชุมชนเมืองลำปาง

ปัญหาในปัจจุบันของชุมชนเมืองลำปาง ที่คุกคามโดยตรงและโดยอ้อมต่อหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน มาจากปัญหาหลัก คือการใช้ที่ดิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ของชุมชน การดำเนินกิจกรรมต่างๆในวิถีชีวิตของคนในชุมชน มีแนวทางในการแก้ปัญหา ดังนี้

1.1 ปัญหาจากการใช้ที่ดิน

ปัญหาและแนวทางแก้ไข

1. การใช้ที่ดินปะปนกันหลากหลายประเภท กิจกรรมต่างๆที่พลุกพล่านอยู่ในย่านกลางเมือง สร้างความขัดแย้งให้ย่านที่มีเอกลักษณ์อย่างย่านตลาดจีน และเกิดมลภาวะต่อย่านชุมชนเก่าซึ่งเป็นย่านที่พักอาศัย

- แนวทางแก้ไข
- กระจายตลาดสดโดยรอบย่านศูนย์ราชการออกไปจากพื้นที่ ปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ว่างภายในย่านเสริมความสวยงามและเอกลักษณ์ของย่าน
  - ย้ายโรงฆ่าสัตว์ของเทศบาล และสถานประกอบการที่ไม่เหมาะสมกับย่านเมืองเก่า คือ ฌาปนสถานออกจากย่านเมืองเก่า
  - กระจายการบริการสาธารณูปโภค สาธารณูปการออกไปสู่ชุมชนรอบนอก และชุมชนที่ขยายตัวออกไปใหม่ให้มากขึ้น โดยย้ายแหล่งกิจกรรมหลักออกไปให้บริการ อาทิเช่น ตลาดสดที่กระจายอยู่ในย่านพาณิชยกรรมกลางเมืองมากเกินไป
  - จัดหาสถานที่เพื่อย้ายร้านค้าของที่ระลึก สินค้าพื้นเมือง ที่พกรถม้าให้อยู่ในย่านเดียวกันนอกเขตย่านพาณิชยกรรมและหน่วยงานราชการ

2. การรुक้าที่ดินสาธารณะและที่ดินโบราณสถาน ซึ่งทำให้โครงสร้างของผังเมืองเก่า ถูกทำลายโบราณสถานที่มีคุณค่าถูกบุกรุกใช้ประโยชน์ ภาพลักษณ์ของโบราณสถานเปลี่ยนแปลงไปในเชิงลบ

- แนวทางแก้ไข
- ชุมชนที่สร้างขึ้นรुक้าคูน้ำ คันดิน และโบราณสถาน ควรจำกัดพื้นที่ในการใช้สอยและส่งเสริมให้มีการร่วมบูรณะและคุ้มครองบริเวณที่มีคุณค่า
  - ควบคุมการก่อสร้างและการใช้สอยพื้นที่โดยรอบศาสนสถาน โบราณสถาน สถาปัตยกรรมที่สำคัญ และปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม

ปัญหาและแนวทางแก้ไข

3. ปัญหาการจราจรและโครงข่ายการคมนาคม การจราจรภายในชุมชนค่อนข้างคับคั่งและเป็นผลต่อเนื่องมาจากการขาดความต่อเนื่อง และความชัดเจนของโครงข่ายการสัญจรระหว่างย่านศูนย์กลางของชุมชน คือ บริเวณถนนสายหลักสามสายและพื้นที่รอบนอก และระบบเส้นทางสัญจรทางเท้าในชุมชนมีน้อย ซึ่งปริมาณการจราจรที่กระจุกอยู่ในบางพื้นที่ ได้สร้างความเสื่อมโทรมและความเสี่ยงต่อการเสื่อมสลายให้กับสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชน ทำให้เอกลักษณ์ที่เหมาะสมสำหรับย่านแต่ละย่านขาดความชัดเจนและเสื่อมหายไปทีละน้อย รวมถึงทำลายเอกลักษณ์ในการสัญจรของเมืองลำปาง คือ รถม้า

- แนวทางแก้ไข
- จัดหาสถานที่สำหรับจอดรถทั้งรถส่วนตัวและรถประจำทาง โดยจัดที่ว่างรอบนอก และที่ว่างโล่งภายในชุมชนที่กระจายอยู่ตามถนนสายต่างๆ และไม่ได้รับการพัฒนาใช้ให้เป็นประโยชน์
  - ปรับปรุงและขยายถนน รวมไปถึงการจัดระบบการจราจร ที่เหมาะสมกับย่านพาณิชยกรรมในใจกลางเมือง
  - ควบคุมประเภท และขนาดของยวดยานที่เข้ามาใช้ภายในย่านพาณิชยกรรมในเมือง
  - ส่งเสริมเส้นทางสำหรับรถม้าเพื่อการท่องเที่ยวชมเมืองโดยเฉพาะ โดยหลีกเลี่ยงเส้นทางที่จะเข้ามาภายในย่านพาณิชยกรรม เน้นเส้นทางที่ผ่านโบราณสถานที่สำคัญเช่น ถนนตลาดจีน ถนนเลียบบแม่น้ำ ถนนท่ามะโอ เป็นต้น
  - สร้างสะพานเพิ่มเพื่อเชื่อมการสัญจรของสองฝั่งแม่น้ำ กระจายความแออัดบริเวณสะพานรัฐภาภิเศก
  - ถนนผ่านกุ้เจ้าย่าสุตดา(วัดกากแก้ว) ควรสร้างทางเท้าและขยายเขตโบราณสถาน ออกไปให้มากกว่าเดิม
  - สร้างถนนเชื่อมเข้าไปสู่พื้นที่ที่เป็นเขตโบราณสถานโดยเฉพาะคูเมืองและคันดินสมัยเขลางค์นคร

1.2 ปัญหาทางภูมิทัศน์และการรับรู้ทางทัศนียภาพของชุมชน

ปัญหาและแนวทางในการแก้ไข

ย่านและจุดรวมกิจกรรม (District & Node)

1. ความสับสนและการขัดแย้งกันเองระหว่างย่านต่อย่าน ขอบเขตของย่านและเส้นขอบฟ้าของย่านเปลี่ยนแปลงไป และเกิดทัศนียภาพไม่เหมาะสมกับย่าน

- แนวทางแก้ไข
- ย้ายกิจกรรมและแหล่งรวมกิจกรรม ตลาดสด บริเวณโดยรอบส่วนราชการกระจายออกไปสู่ชุมชนรอบนอก ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบภูมิทัศน์ใหม่
  - กำหนดและควบคุมสิ่งก่อสร้างใหม่ ที่สร้างขึ้นใหม่ ให้มีความกลมกลืนกับอาคารเก่าที่มีอยู่ในพื้นที่และกับย่าน
  - สร้างขอบเขตของย่านขึ้นใหม่ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น
  - ปรับปรุงและจัดระบบการจราจรระหว่างซอย เชื่อมถนนกึ่งพิชัยช้างกับถนนตลาดจีน

ปัญหาและแนวทางในการแก้ไข

ที่ว่าง (Open space)

1. ที่ว่างริมสองฝั่งแม่น้ำเป็นที่รกร้างสลัดกับการรุกกล้าที่ดินของอาคาร ทำให้ที่ว่างโล่งกลายเป็นมลทัศน์กับองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ และไม่ช่วยเชื่อมต่อกลุ่มที่ว่างต่างๆและย่านให้มีความกลมกลืนกัน อีกทั้งไม่ได้ใช้ประโยชน์เพื่อสันทนาการและบริการด้านสวนสาธารณะที่ขาดแคลนอยู่ในชุมชน

- แนวทางแก้ไข
- พัฒนาพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำวังและปรับปรุงพื้นที่ว่าง ภายในย่านและระหว่างถนนต่างๆ โดยสำรวจพื้นที่ บริเวณที่ประชาชนนิยมเข้าไปพักผ่อนแต่ขาดสาธารณูปโภคควรปรับปรุง ให้เป็นสวนสาธารณะของชุมชน หรือบางพื้นที่ที่ไม่เหมาะสำหรับสร้างสวนสาธารณะควรปรับปรุง เป็นที่จอดรถ หรือปรับภูมิทัศน์ไม่ให้รบกวนกับสภาพแวดล้อม

ที่หมายตา (Landmark)

1. ที่หมายตาไม่มีมุมมองและขาดความต่อเนื่องทางทัศนียภาพ ทำให้จินตภาพในการจดจำไม่มีความชัดเจนเพียงพอและขัดแย้งกับสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเฉพาะ ทำให้สูญเสียคุณค่าของสถาปัตยกรรมและพื้นที่โดยรอบ

- แนวทางแก้ไข
- ปรับปรุงหรือเปลี่ยนรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับที่หมายตาใหม่ ให้มีความสอดคล้องกับสถาปัตยกรรมหลัก คือ วงเวียนเกือกม้า ด้านหน้าสถานีรถไฟ รูปปั้นม้า และศาลบนกำแพงเมืองบริเวณถนนประตูม้า รวมไปถึงควบคุมการออกแบบอาคารด้านหน้า (facade) ของอาคารและสิ่งก่อสร้างในพื้นที่
  - พื้นที่ว่างริมฝั่งแม่น้ำบริเวณใกล้กับสะพานรัชฎาภิเศกควรพัฒนาไม่ให้เกิดบังมุมมองในระยะไกลของสะพาน โดยออกแบบภูมิทัศน์ไม่ให้เส้นขอบฟ้าของกลุ่มต้นไม้สองฝั่งรบกวนมุมมองในด้านต่างๆ
  - ย้ายหรือเปลี่ยนแปลงอาคารที่ทรุดโทรมรอบๆ หออะม็อก โดยขอความร่วมมือกับเจ้าของอาคารในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม เปิดมุมมองของบิอมและคูเมืองให้ชัดเจนขึ้น หรืออาจจะปรับให้เป็นสวนเล็กๆ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งควรที่จะพัฒนาคูเมืองควบคู่กันไปด้วย
  - บริเวณที่หมายตาที่ถูกรบกวนด้วยป้ายประเภทต่างๆ ควรย้ายป้ายออก และเปลี่ยนรูปแบบของป้ายให้มีความกลมกลืนกับพื้นที่และที่หมายตานั้นๆ และกำจัดวัชพืชที่ปกคลุมบนประตูม้า

เส้นทางสัญจร (Paths)

1. เส้นทางสัญจรภายในชุมชนขาดความชัดเจนและขาดทางเท้า และเริ่มมีความเสื่อมโทรมทำให้สูญเสียเอกลักษณ์เฉพาะของย่าน และสร้างความเสื่อมโทรมให้กับสถาปัตยกรรมและโบราณสถาน

- แนวทางแก้ไข
- จัดระบบการจราจรและปรับปรุงสัญญาณการจราจรให้มีความชัดเจน โดยเสียจากการจราจรไม่ให้แออัดในพื้นที่ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน คือ ย่านตลาดจีน ย่านชุมชนเมืองเก่า
  - สร้างทางเท้าบนถนนตลาดเก่า และถนนในย่านชุมชนเมืองเก่า ถนนริมแม่น้ำวัง
  - คูเมืองที่ยังคงเหลือร่องรอยและเหลือแนวของคูเมืองอยู่ ควรปรับปรุงสร้างถนน

ปัญหาและแนวทางในการแก้ไข

- หรือทางเท้าเลียบคูเมือง โดยเฉพาะบริเวณด้านหลังวัดปงสนุก หออะม็อก และสวนด้านหน้าที่ทำการเทศบาล
- ควบคุมมิให้ใช้ถนนและทางเท้าในการประกอบกิจการอื่นๆที่สร้างความไม่สะดวกต่อการสัญจรและทำลายโบราณสถานและบริเวณที่มีเอกลักษณ์

สถาปัตยกรรม (Building, Architecture)

1. สิ่งก่อสร้าง สถาปัตยกรรมสร้างขึ้นใหม่แทรกปะปนอยู่ในกลุ่มอาคารเก่าที่ทรงคุณค่าและอาคารบางพื้นที่มีความสำคัญในการพัฒนาทางเศรษฐกิจน้อยลง ทำให้เกิดอาคารและสถาปัตยกรรมใหม่ๆ ที่ทำลายความงามของสถาปัตยกรรมเดิมที่มีอยู่ - นอกจากนี้ การบูรณะอาคารหรือสถาปัตยกรรมบางแห่งไม่มีความเข้าใจในรูปแบบ รูปทรงและการประดับตกแต่งของอาคารในยุคสมัยนั้นๆ ทำให้สภาพของสถาปัตยกรรมเปลี่ยนแปลงไปหลังการบูรณะ

- แนวทางแก้ไข - ปรับปรุงและฟื้นฟูอาคารเก่าบนถนนตลาดเก่าที่เสื่อมโทรมลง ซึ่งอาจจะปรับให้เป็นอาคารสาธารณะ หรือเปลี่ยนแปลงการใช้งานใหม่ โดยไม่ให้สภาพการใช้งานใหม่นั้นสร้างความขัดแย้งให้กับสถาปัตยกรรมโดยรวมของถนน ส่วนอาคารที่สร้างขึ้นใหม่มีความขัดแย้งกับอาคารเก่า ควรสร้างด้านหน้าอาคารใหม่ให้อยู่ในรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน
- สร้างความเข้าใจและให้ความสำคัญในการศึกษาองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ทั้งยุคสมัย รูปแบบ รูปทรง และคติความเชื่อ ก่อนการบูรณะซ่อมแซมอาคารหรือสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าของชุมชน
  - ปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งก่อสร้างบนกำแพงเมืองคือประตูม้า โดยสิ่งก่อสร้างที่สร้างขึ้นใหม่ควรสอดคล้องกับความเป็นมา และข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ของสถานที่และสถาปัตยกรรม

ปัญหาและแนวทางในการแก้ไข

องค์ประกอบถนนและสาธารณูปโภค (Detailing)

1. มลทัศน์ (Visual Pollution) จากการติดตั้งสาธารณูปโภคหรือการขยายระบบสาธารณูปโภคของชุมชน และการติดตั้งป้ายต่างๆทั้งป้ายเพื่อการค้าและป้ายประชาสัมพันธ์ของภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงองค์ประกอบถนน เครื่องตกแต่งถนน(Street Furniture) พืชพันธุ์ไม้ที่ปลูกให้ความร่มรื่นและเพื่อประดับสถานที่ มีรูปแบบที่ไม่เหมาะสมและขัดกับเอกลักษณ์ของชุมชน ทำให้สูญเสียความสวยงามและภาพลักษณ์ที่ดี และเป็นการถูกคุกคาม รุกล้ำ ในการสร้างความเสื่อมสลายกับสถาปัตยกรรมและย่านในทางอ้อม

แนวทางแก้ไข - การติดตั้งระบบสาธารณูปโภค หลีกเลี่ยงและเปลี่ยนระบบในการติดตั้งใหม่ในย่านสำคัญ หรือสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ควบคุมการติดตั้งป้ายต่างๆ

- ออกแบบองค์ประกอบทางภูมิทัศน์และเครื่องประดับถนนใหม่ ให้มีความสอดคล้องกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม บรรยากาศ และเอกลักษณ์อันดีงามของชุมชน
- ปรับปรุงพื้นผิวการจราจรที่ชำรุดทรุดโทรม ปรับปรุงตำแหน่งในการติดตั้ง ป้าย ถนน ป้ายบอกทาง
- ส่งเสริมให้มีการปลูกพืชพันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่เหมาะสมกับถนนและย่าน

1.3 แนวทางในการแก้ปัญหาทางวัฒนธรรม

ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในแง่นามธรรมของชุมชน ปัญหาหลักคือ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนเมืองลำปาง ที่ยังคงมีการศึกษาอยู่ในวงแคบทำให้คนในชุมชนซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่และประชากรกลุ่มใหม่ที่ไม่ใช่คนในชุมชนเมืองลำปางเดิม ขาดจิตสำนึกร่วมของความเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์มายาวนานนับ 1,300 กว่าปี ความภาคภูมิใจของคนในชุมชนต่อชุมชนไม่ชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้เกิดความสำนึกร่วมในการเป็นชุมชนเมืองลำปาง ซึ่งเป็นผลกระทบต่อเนื่องไปยังวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความเชื่อ ความศรัทธาของชุมชน ที่สะท้อนออกมาในการสืบทอดประเพณีอันดีงามของชุมชน ขนบธรรมเนียม และประเพณีปฏิบัติหลายอย่างเริ่มเลือนหายและเริ่มเปลี่ยนแปลงรูปแบบการประพฤติปฏิบัติไปจากเดิม จนขาดเอกลักษณ์ของประเพณีท้องถิ่น

แนวทางในการแก้ปัญหา ควรที่จะมุ่งส่งเสริมจากภาครัฐและภาคเอกชนให้มีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนเมืองลำปางให้กว้างขวางขึ้น โดยไม่จำเป็นที่จะต้องส่งเสริมเฉพาะในสถานศึกษาเพียงอย่างเดียว การเผยแพร่ประวัติศาสตร์ชุมชนสามารถกระทำได้ในการทำกิจกรรมอื่นๆ ทั้งกิจกรรมเชิงวิชาการ สันทนาการ การท่องเที่ยว ฯลฯ ที่สามารถเผยแพร่ในทางสาธารณะและกระจายในวงกว้างกับประชาชนทุกชนชั้นในชุมชน มากกว่าส่งเสริมเฉพาะการเรียน การสอน ซึ่งอยู่ในวงจำกัด และค่อนข้างเป็นการบังคับเพื่อเข้าใจและรับรู้มากกว่าสนใจศึกษาความเป็นท้องถิ่น เพราะท้องถิ่นมีลักษณะบางอย่างที่ทำให้คนในชุมชนสนใจถึงความ เป็นมาและความเป็นไป

นอกจากนี้ ในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องในทางประเพณีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเนื่องทั้งวัฒนธรรมในทางพุทธศาสนาและวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผี ที่ยังคงประกอบกิจกรรมอยู่ในชุมชน ควรได้รับการส่งเสริมให้ประเพณีปฏิบัติต่อ แต่ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมความเชื่อเรื่องผีควรได้รับการส่งเสริมเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการสร้างความเข้าใจและความรู้ ความเป็นมาของประเพณีปฏิบัตินั้นๆ เพื่อประกอบและสืบทอดกิจกรรมต่างๆด้วยความเข้าใจไม่ใช่ความมกมาย เพราะกิจกรรมต่างๆเหล่านี้ ไม่ใช่สิ่งที่สร้างความเสื่อมเสียให้กับสังคมหรือพัฒนาการด้านต่างๆของชุมชนและประชากร แต่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนให้มีความภูมิใจและ เข้าใจถึงชุมชนและสถานภาพและความสำคัญของตนเองต่อชุมชนและควรสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชนทราบถึงประเพณีต่างๆ ทั้งที่เป็นประเพณีท้องถิ่น และประเพณีทั่วไป โดยคนในชุมชนสามารถจำแนกได้ว่าพิธีกรรม ขนบประเพณีปฏิบัติใดเป็นส่วนรวม ส่วนใดเป็นของชุมชนหรือท้องถิ่น หรือประเพณีนั้นยังคงมีเฉพาะในชุมชนเมืองลำปาง เพียงที่เดียวที่ยังคงปฏิบัติกันอยู่.

2. การพัฒนาตามศักยภาพของชุมชนเมืองลำปาง

ชุมชนเมืองลำปางยังเป็นชุมชนที่มีชีวิตยังมีวิวัฒนาการต่อเนื่องไปในอนาคต ซึ่งการวิวัฒนาการนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาเมือง ในการพัฒนาชุมชนจะต้องพัฒนาสอดคล้องประสานกับแนวทางการอนุรักษ์ชุมชน ซึ่งแนวทางการพัฒนาในด้านต่างๆของชุมชน มีแนวทางหลัก 3 ด้าน ที่สามารถพัฒนาควบคู่กับการอนุรักษ์ได้อย่างเหมาะสม คือ

2.1 การพัฒนาทางเศรษฐกิจ

การพัฒนาทางเศรษฐกิจ ที่จะสอดคล้องกับการอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปางนั้น แม้ชุมชนเมืองลำปางจะเป็นชุมชนที่มีการส่งเสริมอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบ และอุตสาหกรรมแปรรูปวัตถุดิบประเภทต่างๆ แต่กลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมอยู่นอกพื้นที่ศูนย์กลางชุมชน ภายในย่านชุมชนศูนย์กลาง ซึ่งเสนอให้เป็นย่านอนุรักษ์นั้น มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นการพาณิชย์เป็นส่วนใหญ่ และชุมชนเมืองลำปาง เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ได้รับจัดตั้งให้เป็นเมืองพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยว ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาทางเศรษฐกิจสอดคล้องกับการอนุรักษ์ชุมชนมากที่สุด คือ การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในย่านชุมชนสำคัญๆ โดยใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่มาพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยว และเสริมสร้างกิจกรรมต่างๆ สนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยว

ในการอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง เพื่อนำกลับมาใช้ร่วมในวิถีชีวิตปัจจุบัน ทั้งการอนุรักษ์ย่านตลาดจีน ย่านชุมชนเมืองเก่า ย่านสถานีรถไฟ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่สำคัญของชุมชนที่สามารถเป็นตัวแทนของชุมชนเมืองลำปาง รวมไปถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันอยู่ในชุมชน และรายละเอียดปลีกย่อยอื่นๆ ที่ประกอบกันเป็นชุมชนเมืองลำปาง เพื่อให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาด้านต่างๆ ของชุมชน วิธีการที่จะทำให้การอนุรักษ์เข้ามามีส่วนร่วมในชุมชนได้ง่ายที่สุด คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่กับการอนุรักษ์ ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนเมืองลำปางได้รับผลประโยชน์ในทางตรงมากที่สุดในการพัฒนา เพราะใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของเมืองลำปาง ที่คนลำปาง เป็นผู้สร้างสรรค์วัฒนธรรมเหล่านั้นขึ้นมาและเพื่อให้สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของชุมชนเมืองลำปาง แนวทางในการพัฒนาให้การอนุรักษ์เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนและคนในชุมชน มีดังนี้

(1) ย่านชุมชนเมืองเก่าและย่านตลาดจีน ส่งเสริมให้เป็นพื้นที่หลักเพื่อการท่องเที่ยว เมืองลำปางสามารถเชื่อมต่อเส้นทางได้ ด้วยพื้นที่ตอนในของทั้งสองย่านโดยไม่รบกวนการพาณิชย์บนถนนสายหลัก

(2) ในย่านที่ส่งเสริมให้เป็นบริเวณหลักของการท่องเที่ยว พาหนะหลักที่ใช้สัญจรเพื่อสนับสนุนคือรถม้า ให้เส้นทางของรถม้าอ้อมเข้าเฉพาะถนนตลาดเก่าเลี้ยวเข้าสะพานรัฐภาณีเตก ก่อนจะเลี้ยวเข้าถนนป่าไม้ไปยังถนนท่ามะโอและถนนสุชาดา เป็นแนวเส้นทางรถม้าที่ผ่านโบราณสถานและสถาปัตยกรรมที่สำคัญมากที่สุด

(3) อาคารเก่าบนถนนตลาดเก่า ปรับปรุงให้เป็นร้านค้าจำหน่ายสินค้า และผลิตภัณฑพื้นเมืองพัฒนาและสนับสนุนให้เกิดการค้าเพื่อการท่องเที่ยว สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งการค้าของที่ระลึกของเมืองลำปางได้ โดยไม่ต้องหาสถานที่เพื่อก่อสร้างอาคารเพื่อจัดจำ

หน่วยสินค้าพื้นเมือง

(4) บ้านพักอาศัยเก่าในย่านชุมชนเมืองเก่า ที่ทรุดโทรม ปรับเปลี่ยนให้เป็นร้านอาหาร หรือพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยกำหนดให้เป็นจุดพักเพื่อบริการอาหารและเครื่องดื่ม ให้ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองลำปาง หรือเป็นที่พักในระหว่างทางการชมเมืองตามเส้นทางรถม้า หรือเปลี่ยนเป็นที่พักแรมที่ให้บริการอากาศของการพักอาศัยในบ้านเรือนของชาวลำปาง

(5) สร้างกิจกรรมเสริม ในช่วงประเพณีพื้อมีบูชาเจ้าพ่อหมอกมุงเมือง ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วง เดือนมีนาคม ซึ่งมีผู้คนเป็นจำนวนมาก เข้ามาร่วมงานสามารถส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่องกับย่านทั้งสอง ที่ปรับปรุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักภายในชุมชนและ กิจกรรมที่เกิดขึ้นจะต้อง เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับประเพณีเดิม โดยผู้ที่ดำเนินกิจกรรมนั้นๆจะต้องเป็นคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่

นอกจากการสร้างกิจกรรมที่ชุบชีวิตของพื้นที่อนุรักษ์ ให้สามารถอยู่ร่วมกับชุมชนผู้คนในปัจจุบันแล้ว การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไม่ควรละเลยพื้นที่ที่ไม่ใช่เขตอนุรักษ์ของชุมชน การสร้างกิจกรรมต่อเนื่องควรคำนึงถึงพื้นที่นอกเขตเหล่านี้ เพราะการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์ ในย่านชุมชนเมืองเก่า ย่านสถานีรถไฟ และย่านตลาดจีน จะต้องแก้ปัญหาต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นในพื้นที่ รวมทั้งการป้องกันและควบคุมไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในอนาคต

2.2 การพัฒนาด้านการบริหารและการปกครอง

ชุมชนเมืองลำปาง ได้รับการส่งเสริมให้เป็นชุมชนที่มีศักยภาพในด้านการบริหาร และการปกครอง จึงประกอบไปด้วยหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ มณฑลทหารบก กองบัญชาการตำรวจ ฯลฯ ซึ่งชุมชนเมืองลำปางได้รับการผลักดันให้เป็นศูนย์กลางการบริหารราชการของภาคเหนือ

การมีบทบาทในด้านการบริหารและการปกครอง เป็นการเอื้อประโยชน์อย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง สามารถวางมาตรการและนโยบายต่างๆที่ทำให้แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาเทศบาล ดำเนินการควบคู่กับแผนการอนุรักษ์ได้อย่างเหมาะสม ด้วยการวางนโยบายให้การอนุรักษ์ชุมชนสามารถพัฒนาการเติบโตทางสังคมและเศรษฐกิจ และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่คนในชุมชนได้ เพราะในการเป็นศูนย์กลางการบริหาร การปกครองของชุมชนในภาคเหนือ สามารถบังคับ ควบคุมการปฏิบัติงานขององค์กรในท้องถิ่นเมืองลำปาง ให้ปฏิบัติตามแผนการอนุรักษ์ได้อย่างใกล้ชิด สามารถช่วยกระจายการบริการในด้านต่างๆเป็นไปอย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น

2.3 การพัฒนาด้านสังคมและโครงสร้างพื้นฐาน

ด้านสังคม และโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนเมืองลำปาง สามารถพัฒนาได้ ใน 2 ด้านหลักที่ชุมชนมีบทบาท คือ การพัฒนาโครงข่ายการสัญจรและการคมนาคมขนส่ง และการพัฒนาด้านการศึกษาและการสาธารณสุข

การพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมขนส่ง พัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการคมนาคม ติดต่อกับเชื่อมชุมชนในระดับอนุภาคอย่างแท้จริง การเป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อการคมนาคมและการเชื่อมโยงชุมชนในภาคเหนือ จะช่วยส่งเสริมถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจของชุมชน เพราะจะตั้งกิจกรรมต่างๆให้เข้ามาสู่ชุมชน ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแผนการอนุรักษ์ได้อีกทางหนึ่ง และการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมและโครงสร้างพื้นฐาน ให้กระจายออกไปยังพื้นที่รอบนอกเทศบาลมากยิ่งขึ้น จะยิ่งช่วยให้การดำเนินการตามแผนและนโยบายต่างๆในการฟื้นฟูและรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การพัฒนาด้านการศึกษาและการสาธารณสุข ชุมชนเมืองลำปางเป็นชุมชนที่มีสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งของภาครัฐ และภาคเอกชนอยู่เป็นจำนวนมาก สามารถใช้เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกับการศึกษาระดับภาค ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการศึกษา ค้นคว้าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนเมืองลำปางและชุมชนในลุ่มนาได้อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น และพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการศึกษา และศูนย์กลางการรักษาพยาบาลที่เชื่อมโยงกับชุมชนหลักของภาคเหนือ คือ เมือง เชียงใหม่ สามารถรองรับการขยายตัวและการพัฒนาด้านต่างๆของชุมชนหลัก คือ เมือง เชียงใหม่ได้อย่างมีคุณภาพ

บทสรุป

ชุมชนที่มีวิวัฒนาการ และพัฒนาชุมชนอยู่อย่างต่อเนื่องบนพื้นที่หนึ่งๆ เป็นเวลายาวนานร่วม 1,300 กว่าปี อย่างชุมชนเมืองลำปาง ย่อมประสบปัญหาด้านต่างๆที่นำไปสู่การสูญสลายทางหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรมประเพณี เพราะการสร้างชุมชนอยู่ในช่วงเวลาหนึ่งๆ ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมย่อมแตกต่างกัน การทำลายหลักฐานทางประวัติศาสตร์ย่อมเกิดขึ้นอยู่เสมอ

เมื่อชุมชนเมืองลำปางพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน(พ.ศ.2538) การพัฒนาทาง เศรษฐกิจเป็นกลไกหลักของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในประเภทต่างๆ ซึ่งการใช้ที่ดินเพื่อการพัฒนาด้านต่างๆของชุมชน เป็นผลกระทบต่อเนื่อง ใ้กับเอกลักษณ์

และวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งทางกายภาพและทางจิตใจของชุมชน ซึ่งปัญหาหลายอย่างที่เกิดขึ้น อาจจะไม่ใช่การทำลายสิ่งที่มีคุณค่าในชุมชนไปโดยตรงก็ตาม แต่ปัญหานั้นๆ จะค่อยๆทำลายให้สิ่งที่มีคุณค่าของชุมชนผุ่ร่อนไปตามเวลาอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น เช่น แรงสั่นสะเทือนของยวดยานต่างๆ ที่วิ่งผ่านกู่เจ้าย่าสุตตาในลักษณะประชิด

จากลักษณะปัญหาที่เกิดขึ้น สิ่งที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดในการเกิดปัญหาต่างๆ คือ สถาปัตยกรรมทั้งอาคารเดี่ยวและกลุ่มอาคารที่ต่อเนื่อง ที่เปลี่ยนแปลงและสูญเสียคุณค่าลงเพราะการเกิดขึ้นของอาคารใหม่ๆ การรบกวนกันเองระหว่างอาคารและการติดตั้งระบบสาธารณูปโภคต่างๆ นอกจากนี้สถาปัตยกรรมยังรวมอยู่ในย่านต่างๆที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ทั้งย่านตลาดจีน ย่านชุมชนเมืองเก่า ย่านสถานีรถไฟ ส่วนเปลี่ยนแปลงในลักษณะเสื่อมโทรมและถูกคุกคามจากปัจจัยต่างๆที่ตามมาจากปัญหาที่เกิดขึ้น รวมไปถึงบริเวณเมืองเก่า คูน้ำ คันดิน ซึ่งเป็นหลักฐานที่ยืนยันถึงความเก่าแก่ของชุมชนต้องเผชิญอยู่กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ปัญหาในเชิงกายภาพของเมืองลำปาง ไม่ใช่ปัญหาที่แสดงถึงความเสื่อมโทรมและการสูญเสียในทางวัตถุเท่านั้น แต่เชื่อมโยงถึงการสูญเสียคุณค่าทางจิตใจของคนในชุมชน เพราะสถานที่สถาปัตยกรรมต่างๆที่ปรากฏอยู่ในชุมชน มีความเชื่อ ความศรัทธาของคนในชุมชนแฝงอยู่ ซึ่งความเชื่อ ความศรัทธาต่างๆ ที่มีต่อสถานที่และสถาปัตยกรรม มีส่วนในการกำหนด วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเมืองลำปาง ซึ่งบางครั้งยากต่อการแยกแยะวิถีการกระทำนั้นๆ เมื่อเกิดการเสื่อมสูญของคุณค่าทางวัตถุที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคนในชุมชนมายาวนาน ย่อมมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ไม่มากก็น้อย และในทางกลับกันการละเลยหรือเสื่อมค่าไปของประเพณีปฏิบัติ และค่านิยม ความเชื่อ ความศรัทธาต่างๆในเมืองลำปาง ก็เป็นผลกระทบถึงสถานที่และสถาปัตยกรรมเหล่านั้น เพราะคนในชุมชนไม่ได้เห็นถึงคุณค่ายอมทำลายลงได้อย่างง่ายดาย ดังนั้น การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเมืองลำปางจึงไม่อาจแก้ไขเพียงด้านหนึ่งด้านเดียวได้ แต่ต้องแก้ไขร่วมกันทั้งทางกายภาพและทางนามธรรม

อาจจะกล่าวได้ว่า สภาพปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเมืองลำปางยังไม่ใช่ปัญหาที่มีผลกระทบถึง เอกลักษณ์และคุณค่าของชุมชนต้องเผชิญกับการสูญเสียอย่างรุนแรง สามารถแก้ไขและปรับปรุงสภาพปัญหาต่างๆควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ชุมชน แต่พื้นที่นอกเขตอนุรักษ์ ยังเป็นพื้นที่ที่สภาพแวดล้อมและผู้คนยังอยู่ร่วมกันโดยปราศจากการมีแนวทางในการใช้งาน ปัญหาต่างๆจะยังคงอยู่ในพื้นที่โดยรอบเขตอนุรักษ์ และเป็นพื้นที่ล่อแหลมต่อการสูญเสียคุณภาพของพื้นที่ที่อนุรักษ์ไว้เช่นเดียวกัน จะต้องมีการวางนโยบายให้เป็นพื้นที่พัฒนาเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ของชุมชนวางแผนการใช้ที่ดินและการพัฒนาพื้นที่อย่างเหมาะสมกับเขตอนุรักษ์ และสร้างความกลมกลืนใน

การใช้งาน และการอยู่อาศัยด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่สร้างขึ้นมาส่งเสริมย่านอนุรักษ์ภายในเมืองลำปาง เพราะกิจกรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเช่น พิธีบูชาเสาหลักเมือง พิธีพื้อมณี ประเพณีลอยกระทง เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมมากกว่าย่านอนุรักษ์ และมักจะอยู่นอกเขตที่อนุรักษ์ไว้เช่นเดียวกัน

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรม นอกเขตย่านอนุรักษ์ของเมือง เป็นกิจกรรมที่สามารถประสานช่องว่างระหว่างพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่นอกเขตอนุรักษ์ของชุมชนได้ เพราะชุมชนยังคงมีวิถีชีวิตที่คาบเกี่ยวกันอยู่ระหว่างย่านต่างๆ การอนุรักษ์ย่านและสถาปัตยกรรมของชุมชนเมืองลำปางจึงเท่ากับเป็นการดึงให้เอกลักษณ์ของเมืองยกระดับขึ้นมา ให้ความสำคัญกว่าองค์ประกอบอื่นๆ เพื่อไม่ให้ถูกกลืนหายไปในวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่มีการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลาเสมอ

ในการอนุรักษ์ชุมชนเมืองลำปาง ความสำเร็จของการอนุรักษ์เน้นหนักกับการอนุรักษ์ย่านที่ยังคงมีกิจกรรมดำเนินอยู่ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยเขตอนุรักษ์นั้นเป็นเขตที่คนในชุมชนยังคงดำเนินอยู่ร่วมในพื้นที่ สาระของการกำหนดเขตอนุรักษ์จึงเป็นการอนุรักษ์ทางอ้อมที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครอง และรักษาคุณค่าของชุมชนด้วยคนในชุมชนเองแต่กระนั้นก็ตามการอนุรักษ์เพื่อดำรงไว้ซึ่งคุณค่าของชุมชนเมืองลำปาง ไม่อาจกระทำได้เพียงเพราะคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์คุณค่าของชุมชนตนเองเท่านั้น ภายใต้การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม และการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัย ปัจจัยภายนอกย่อมมีผลกระทบ การดำเนินการอนุรักษ์จึงจำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย เพื่อให้แผนการในการอนุรักษ์มีประสิทธิภาพมากที่สุด และคุณค่าที่เกิดขึ้นต่อชุมชนเมืองลำปางย่อมไม่จำกัดวงล้อมอยู่เพียงความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นคุณค่าโดยรวมของคนในชาติ ที่ความเป็นท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ของตนเองสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงในความเป็นเอกภาพของประวัติศาสตร์ของชาติไทย.